

**Omgevingsdienst
West-Holland**

**Begroting 2018
Meerjarenraming 2019-2021**

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
2 Programma's.....	5
3 Financieel kader.....	13
4 Begroting Omgevingsdienst	16
5 Ontwikkelingen NIET in de begroting.....	27
6 Bezuinigingskosten	28
7 Paragrafen	32
8 Bijlagen	39

1 Inleiding

Voor u ligt de begroting 2018 van de Omgevingsdienst West-Holland.

De begroting is onderdeel van onze planning & controlcyclus die is vastgelegd in de Nota Planning & Control op 16 december 2013. De begroting vloeit voort uit de kaders die zijn vastgesteld in de Kadernota 2018 die is vastgesteld op 6 februari 2017 door het algemeen bestuur.

De begroting 2018 is op hoofdlijnen en laat ruimte om de precieze invulling van de werkzaamheden aan te laten sluiten op uw eigen begrotingscycli. Hierdoor ontstaat er ruimte om uw specifieke wensen met de meest actuele informatie te verwerken in de werkplannen.

De programma's Advies, Reguleren, Toezicht & Handhaving en Organisatie & Ontwikkeling geven u op hoofdlijnen inzicht in de te verwachten activiteiten van de Omgevingsdienst. In elk programma besteden wij aandacht aan het formuleren van meetbare doelen en prestatie-indicatoren. Deze zijn opgenomen in de programmateksten en komen ook in de werkplannen terug. Hierdoor ontstaat een betere samenhang tussen de producten uit de planning & control-cyclus, die bijdraagt aan beter inzicht in onze activiteiten.

De afgelopen jaren hebben zich grote ontwikkelingen rondom de financiële positie van de Omgevingsdienst voor gedaan. In 2016 is een programma P1720 opgesteld om de financiële robuustheid van de dienst te herstellen. Met een begrotingswijziging, vastgesteld door het algemeen bestuur op 31 oktober 2016, is een eerste belangrijke stap gezet. De uitvoering van dit programma P1720 is op dit moment in volle gang. Het bevat maatregelen om tot een gezonde financiële situatie te komen. Eén van deze maatregelen is een reorganisatie gericht op het terugbrengen van de overhead. Deze moet in 2017 zijn beslag krijgen. In de begroting 2018 wordt hierop voortgeborduurd en zijn bepaalde effecten/gevolgen zichtbaar. Ook de meerjarenraming houdt rekening met deze maatregelen. In de meerjarenraming wordt voorzien dat de algemene reserve wordt opgebouwd naar vijf procent van de omzet.

Wij blijven ook in 2018 werken aan de ontwikkeling van de organisatie. Na de financiële robuustheid is vervolgens de inhoudelijke robuustheid (fase 2) van de dienst actief opgepakt. Begin 2017 heeft het algemeen bestuur tijdens de eigen conferentie lijnen uitgezet gericht op het versterken van de inhoudelijke robuustheid van de Omgevingsdienst en het verbeteren van de samenwerking tussen de eigenaren. Hierbij is het herstel van het vertrouwen tussen deelnemers en de dienst belangrijk gebleken.

Andere zaken die in 2018 spelen zijn onder andere de voorbereiding van de implementatie van de nieuwe Omgevingswet en de aanbesteding van het zaakstelsel. Beiden zullen een grote impact op de organisatie hebben en vergen de nodige aandacht. De activiteiten rondom de Omgevingswet worden in nauwe afstemming met alle deelnemers uitgevoerd. Daar waar mogelijk zal ook de aanbesteding van het zaakstelsel in gezamenlijkheid uitgevoerd worden omdat de Omgevingswet ook in de invoering van het Digitaal Stelsel Omgevingswet voorziet waarin uitwisseling van gegevens tussen zaakssystemen een belangrijk aspect is.

Wij vinden een goed klantcontact van groot belang. Wij blijven inzetten op het snel en doeltreffend verstrekken van goede informatie aan onze klanten en breiden dit uit naar al onze producten. Het permanent meten van klanttevredenheid onder ambtenaren en ondernemers is dan ook een goed voorbeeld van onze inspanningen op het gebied van klantgerichtheid.

Dit continue werken aan het verbeteren van onze dienstverlening geeft mij vertrouwen in de waardering van de dienst door eigenaren en opdrachtgevers. Ik ben ervan overtuigd dat wij ook in 2018 deze lijn kunnen voortzetten.

Nienke Mier
Interim Directeur

2 Programma's

De Omgevingsdienst West-Holland is de gezamenlijke uitvoeringsorganisatie van en voor de deelnemende overheden en staat voor het verbeteren en bewaken van de kwaliteit en veiligheid van de leefomgeving in Holland Rijnland.

Om dit te bereiken voert de Omgevingsdienst alle milieutaken uit voor de gemeenten Hillegom, Kaag en Braassem, Katwijk (basistakenpakket), Leiden, Leiderdorp, Lisse, Nieuwkoop, Noordwijk, Oegstgeest, Teylingen, Voorschoten en Zoeterwoude en voor de provincie Zuid-Holland. Voor de gemeente Noordwijk voert de Omgevingsdienst ook de bouwtaken uit.

Daarnaast adviseert de Omgevingsdienst deze deelnemers bij ruimtelijke planvorming. Bovendien is de Omgevingsdienst actief op het brede terrein van milieu, gezondheid en duurzaamheid. Hierbij gaat het om onderwerpen zoals bodem- en luchtverontreiniging, geluidhinder, gevaarlijke stoffen en energie- en waterbesparing. Alle onderwerpen zijn vastgelegd in een gemeenschappelijke PDC (producten- en dienstencatalogus) en ZTC (zaaktypecatalogus)

De inhoudelijke begroting is opgebouwd uit vier programma's:

1. Advies
2. Reguleren
3. Toezicht & Handhaving
4. Organisatie & Ontwikkeling

2.1 Advies

2.1.1 Wat willen we bereiken?

Binnen het programma Advies adviseert de Omgevingsdienst haar opdrachtgevers over omgevingsvraagstukken. In de advisering streeft de Omgevingsdienst naar een optimale milieukwaliteit en duurzaamheid van de fysieke leefomgeving. Ook ondersteunt ze opdrachtgevers bij het opstellen van milieubeleid en voert projecten uit.

De Omgevingsdienst heeft prestatie-indicatoren opgesteld om de tijdigheid en klantgerichtheid van haar dienstverlening te kunnen meten. In de periodieke rapportages rapporteren we over de resultaten.

Kritieke Prestatie Indicator	Norm
Adviezen worden verstrekt binnen de afgesproken leveringstermijn	95%
Percentage klanten dat tevreden tot zeer tevreden is	95%

2.1.2 Wat gaan we daarvoor doen?

ROM-advies

De Omgevingsdienst adviseert over alle ruimtelijke plannen van haar opdrachtgevers die deze taak hebben overgedragen. De expertises waarover geadviseerd zijn de thema's bodem, archeologie, lucht, MER, ecologie, geur, geluid, omgevingsveiligheid, asbest en duurzaamheid. De gemeenten Katwijk en Voorschoten voeren deze taak zelf uit.

Projecten

In opdracht voert de Omgevingsdienst projecten en programma's uit voor de gemeenten en provincie. Naast ondersteuning bij de uitvoering van lokaal ruimtelijk- en duurzaamheidsbeleid, worden additionele opdrachten uitgevoerd op het gebied van omgevingsveiligheid, energie en duurzaamheid. Voorbeelden zijn het opstellen of evalueren van duurzaamheidsagenda's of het

uitvoeren van acties op het gebied van duurzaamheid of energie, zoals de uitvoering van subsidieverordeningen.

Schiphol

De Omgevingsdienst houdt het Schipholdossier nauwlettend in de gaten met het oog op een goede balans tussen leefomgevingskwaliteit en economie. De luchthaven zorgt ook in onze regio voor veel werkgelegenheid, maar veroorzaakt tegelijkertijd ook veel geluidhinder. In de Omgevingsraad Schiphol wordt onderhandeld over de toekomst van de luchthaven (die vooral na 2020 verder wil groeien) en de ruimte die nodig is voor wonen, natuur, recreatie etc. Wij zullen de berekeningen en conclusies van de Milieu Effect Rapportage kritisch beoordelen, omdat die ten grondslag liggen aan diverse wetgevingsdocumenten, o.a. het Luchthaven verkeerbesluit (LVB) en het Luchthaven indelingbesluit (LIB).

Daarnaast zijn er zoals gebruikelijk in diverse gemeenten raadsvragen te beantwoorden en overleggen met bewoners te organiseren. Ook verzorgen wij weer voor zeven gemeenten de jaarlijkse rapportage over de geluidmetingen van vliegtuiglawaai in onze regio.

Geluidsanering wegverkeerslawaai

Bij deze projecten gaat het zowel om gevelmaatregelen (gevelsanering) maar ook om toepassing van geluid reducerende wegdekverharding en geluidschermen. Ieder project krijgt een saneringsprogramma waarin de motivatie is opgenomen waarom een maatregel wel of niet wordt toegepast.

Jaarlijks dient de Omgevingsdienst geluidsaneringsprojecten in het bij Bureau Sanering Verkeerslawaai (BSV).

Omgevingswet

De Omgevingsdienst wil zich tijdig en zorgvuldig voorbereiden op de inwerkingtreding van de Omgevingswet en provincie en gemeenten ondersteunen bij de implementatie ervan. Doel is dat de Omgevingsdienst bij inwerkingtreding van de Omgevingswet (medio 2019) gereed is om de Omgevingswet efficiënt en effectief uit te voeren conform visie en beleid van provincie en gemeenten. De Omgevingsdienst werkt aan een stapsgewijze implementatie van de Omgevingswet. Het zwaartepunt van de implementatieactiviteiten ligt in 2018 en 2019. Hierbij heeft de Omgevingsdienst vijf speerpunten:

- a. Samenwerken in de keten. De Omgevingsdienst voert regelmatig overleg met provincie, gemeenten, omgevingsdiensten in Zuid-Holland en andere partners in de keten om kennis uit te wisselen en onderling af te stemmen. Daarnaast neemt de Omgevingsdienst het initiatief voor verdere samenwerking via onder meer de Community of Practice rondom het Omgevingsplan.
- b. Bijdragen aan beleidsinstrumenten. De Omgevingsdienst levert een inhoudelijke bijdrage aan de trajecten van provincie en gemeenten die gericht zijn op het ontwikkelen van Omgevingsvisies en Omgevingsplannen. De Omgevingsdienst zet zich actief in om opgedane kennis en inzichten op dit gebied te delen met deelnemers.
- c. Inrichten werkprocessen en organisatie. Met de Omgevingswet zullen werkprocessen op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving ingrijpend wijzigen. De Omgevingsdienst ontwikkelt in 2018 een aanpak voor de wijze waarop het de gevraagde veranderingen zal doorvoeren. Ook wordt gewerkt aan een nieuwe producten- en dienstencatalogus die aansluit bij de vereisten vanuit de Omgevingswet en afspraken met provincie en gemeenten.
- d. Aansluiten op Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Met het DSO wordt de uitvoering van de Omgevingswet gedigitaliseerd. De Omgevingsdienst is zowel een belangrijke leverancier als gebruiker van het gegevens uit het DSO. Dat betekent dat eigen gegevens op orde moeten zijn en dat ICT-aanpassingen moeten worden doorgevoerd om aan te sluiten op het DSO.

- e. Cultuur, gedrag en competenties. Medewerkers van de Omgevingsdienst dienen te leren werken met de Omgevingswet. Hierbij gaat het zowel om de benodigde inhoudelijke kennis van de nieuwe wetgeving als gevraagde competenties voor een goede uitvoering ervan. De Omgevingsdienst zet in op ontwikkeling van de benodigde kennis en competenties via een mix van ervaren leren in pilots, themabijeenkomsten en leertrajecten. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre functieprofielen dienen te worden aangepast.

Impuls Omgevingsveiligheid

De Omgevingsdienst voert externe veiligheidstaken uit, die volgen uit het programma *Impuls omgevingsveiligheid 2015-2018*. De looptijd van dit programma is tot eind 2018. De middelen zijn beschikbaar gesteld vanuit het deelprogramma 'Lokaal omgevingsveiligheidsbeleid'. Het hoofddoel van het programma is het behouden en verbeteren van de kwaliteit van de uitvoering van het externe veiligheidsbeleid en de regelgeving, anticiperend op de Omgevingswet, door omgevingsdiensten, veiligheidsregio's en bevoegde overheden.

Samenwerking en afstemming tussen gemeenten, omgevingsdiensten en veiligheidsregio's en uitwisseling van expertise, waardoor een hogere kwaliteit en meer uniformiteit wordt georganiseerd in ruimtelijke plannen, VTH-werkzaamheden en routing van gevaarlijke stoffen, is het belangrijkste speerpunt. De Impuls levert een bijdrage om externe veiligheid een goede plek te geven in ruimtelijke plannen en beleid, waarbij zoveel mogelijk geanticipeerd wordt op de inwerkingtreding van de Omgevingswet.

Voor Omgevingsdienst West-Holland is een bedrag van maximaal € 141.813 (incl. BTW) beschikbaar. De verdeling en toekenning wordt door de provincie verzorgd en vindt jaarlijks plaats op basis van de ingediende jaarprogramma's.

De financiering (uren en materiële kosten) komt boven op het financiële kader van de begroting 2018.

Aanpak Ernst- en spoedlocaties

Aanpak Spoedlocaties

Het is belangrijk dat in alle gevallen de bodemkwaliteit past bij de functie van de locatie. De Omgevingsdienst voert namens de provincie en gemeente Leiden de bevoegd gezagtaken uit van de Wet bodembescherming (Wbb) in de regio Holland Rijnland (*minus Alphen aan den Rijn*).

In 2018 staat naast de uitvoering van de reguliere wettelijke bodemtaken (Wet bodembescherming en Wet milieubeheer) de uitvoering van het Bodemconvenant 2016-2020 centraal. De provincie heeft het Werkprogramma Bodem en Ondergrond 2016-2020 vastgesteld waarin zij aangeeft wat zij in de periode 2016-2020 wil realiseren in het domein bodem. De doelstelling is dat in Zuid-Holland alle verontreinigingen zijn aangepakt die een onaanvaardbaar risico vormen voor de mens, voor de ecologie en / of vanwege de verspreiding van de verontreiniging. De provincie en de Omgevingsdienst maken jaarlijks afspraken door middel van een werkplan over de aanpak Spoed en Nazorg. Tevens worden aanvullende (financiële) afspraken gemaakt over de spoedlocaties en over de inzet van het (juridische) instrumentarium. Specifieke aandachtspunten zijn de aanpak van diffuse spoed en Kaderrichtlijn (KRW) grondwater-spoedlocaties.

Nazorglocaties

Voor nazorglocaties die in het verleden vanuit het vangnet Wbb door de provincie zijn gesaneerd, is sprake van nazorg. Voor de regio West-Holland gaat het om circa vijf voormalige stortlocaties, waar sprake is van mogelijke of actuele verspreiding van bodemverontreiniging via het grondwater. Voor een aantal locaties lijkt de verspreiding stabiel te zijn, maar dient dit nog onderbouwd te worden. Indien stabiliteit onderbouwd is kan de actieve nazorg worden beëindigd. Voor de locaties met blijvende actieve nazorg, zal de komende jaren onderzocht moeten worden of versoering mogelijk is. Daar waar nodig zal het betreffende nazorgplan worden aangepast en geactualiseerd.

Asbest

Asbestdakenverbod

In de zomer van 2017 wordt het wettelijk kader voor het asbestdakenverbod 2024 vastgesteld. Verschillende overheden zijn reeds gestart met de oriëntatie op de consequenties van dit verbod. Provincie Zuid-Holland is in 2017 gestart met de inventarisatie van asbestdaken bij bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag en een aantal gemeenten voeren gebiedsgerichte inventarisaties uit. De aanpak is gebaseerd op de strategie: inventariseren > informeren > stimuleren. Naar verwachting zal het asbestdakenverbod in 2018 een programmatisch vervolg krijgen als de uitfasering van de asbestdaken meer vorm krijgt. Het rijk heeft hiervoor het programmabureau Versnellingsaanpak asbestdaken sanering opgericht. Doel is om een programmaorganisatie voor te bereiden, waarin de betrokken partijen gezamenlijk aan de slag kan met een aantal belangrijke activiteiten. Hierbij wordt onder meer gedacht aan het organiseren van verwijdering op grote schaal, het faciliteren en stimuleren van aantrekkelijke financieringsopties en het begeleiden en ontzorgen van eigenaren van asbestdaken. De Omgevingsdienst kan op projectbasis namens de provincie en deelnemende gemeenten hierin een rol spelen.

Asbesttoezicht

In de loop van 2017 wordt het Besluit omgevingsrecht gewijzigd in verband met de uitvoering van de Wet VTH (verbetering vergunningverlening, toezicht en handhaving). De rol van omgevingsdiensten in het ketengerichte milieutoezicht bij bedrijfsmatige activiteiten wordt met deze wijziging duidelijker beschreven; 'Het milieutoezicht op asbestsanering is een basistaak en wordt uitgevoerd door een omgevingsdienst tenzij de asbestsanering in een bouwwerk of een object wordt uitgevoerd bij en door een particulier.'. Een asbestsanering mag niet gelijk worden gesteld met sloopwerkzaamheden, waarbij het gaat om het geheel of gedeeltelijk afbreken of uit elkaar nemen van een bouwwerk of een object. Pas na de asbestsanering kan het bouwwerk worden gesloopt. Als een particulier de asbestsanering laat uitvoeren door een bedrijf, dan valt de activiteit ook onder het basistakenpakket. Het bedrijf meldt de sanering bij burgemeester en wethouders die de melding vervolgens doorsturen naar de omgevingsdienst die toezicht houdt.

De wijziging van het Besluit omgevingsrecht heeft consequenties voor de benodigde capaciteit voor milieutoezicht. Om het toezicht op asbestsanering volgens de kwaliteitscriteria uit te kunnen voeren is een capaciteit van 3 tot 5 fte noodzakelijk, afhankelijk van de gekozen toezichtstrategie. In 2017 is het overleg met de opdrachtgevers over de overheveling van deze taak gestart.

2.2 Reguleren

2.2.1 Wat willen we bereiken?

Het doel van het programma Reguleren is een bijdrage leveren aan een gezonde en duurzame leefomgeving. Door te zorgen dat:

- Alle activiteiten in het werkgebied van de Omgevingsdienst waar volgens de milieuwetgeving een vergunning of een melding voor is vereist, over een actuele vergunning beschikken of gemeld zijn.
- Initiatieven in de bodem voldoen aan de Wet Bodembescherming en het Besluit Bodemkwaliteit.
- Bouwplannen voldoen aan de bouwregelgeving en passen binnen de ruimte kaders.

De Omgevingsdienst heeft prestatie-indicatoren opgesteld om de tijdigheid van de levering van producten inzichtelijk te maken en te kunnen rapporteren over de actualiteit van het vergunningenbestand. In de periodieke rapportages van 2018 rapporteren we over de resultaten.

Kritieke Prestatie Indicator	Norm
Meldingen in het kader van het Activiteitenbesluit worden binnen 28 dagen afgehandeld	70%
Vergunningsaanvragen regulier worden afgehandeld binnen de wettelijke termijn.	100%
Vergunningsaanvragen uitgebreid worden afgehandeld binnen de wettelijke termijn (26 weken) *	95%

Toelichting

Meldingen in het kader van het activiteitenbesluit worden binnen 28 dagen afgehandeld.

We hebben het streefpercentage van deze KPI verlaagd naar 70%. We vinden het belangrijk dat bedrijven die verhuizen of iets veranderen in de bedrijfsvoering dit bij ons melden. Echter we moeten prioriteiten stellen in onze werkzaamheden en het kan zijn dat er prioriteit gegeven wordt aan meer spoedeisende producten (bijvoorbeeld interne advisering ten behoeve van RO-advisering of handhavingstrajecten). Dit kan als gevolg hebben dat we de norm (afhandeling binnen 28 dagen, die we ons zelf ten doel gesteld hebben) niet halen.

Vergunningsaanvragen regulier worden afgehandeld binnen de wettelijke termijn.

Reguliere vergunningsaanvragen die niet binnen de wettelijk termijn worden behandeld worden van rechtswege (lex silencio positivo) vergund. Doordat dit een ongewenste situatie is, is de KPI hierop aangepast naar 100%

Vergunningsaanvragen uitgebreid worden afgehandeld binnen de wettelijke termijn (6 maanden)

Het Lex silencio positivo is niet van toepassing op de uitgebreide voorbereidingsprocedure omgevingsvergunning, wel kan een besluit worden geeïst indien niet binnen 6 maanden is besloten. Ten behoeve van de kwaliteit van de vergunning is goed vooroverleg noodzakelijk en kan de termijn (binnen de eerste 8 weken) één keer worden verlengd met een periode van 6 weken.

Indien er bij de reguliere als de uitgebreide procedure een overschrijding plaatsvindt zal er gerapporteerd worden wat de reden hiervoor was.

Klant tevredenheid

Sinds eind 2016 meet het programma de tevredenheid bij initiatiefnemers over de wijze waarop de dienst de verschillende vergunningsproducten heeft verzorgd. Ook in 2018 zullen we hiermee verder gaan en daar waar mogelijk uitbreiden.

2.2.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Milieu

Jaarlijks maakt de Omgevingsdienst een inventarisatie van vergunningen die tien jaar of ouder zijn. Deze vergunningen worden vervolgens getoetst op de actualiteit. Wanneer uit deze toets blijkt dat de vergunning niet meer actueel is, wordt deze geactualiseerd.

Daarnaast spreekt de Omgevingsdienst (nieuwe) bedrijven actief aan op hun verplichting om noodzakelijke meldingen of een vergunningsvraag in te dienen. Dit gebeurt op basis van ingediende bouwaanvragen en milieu-inspectierapporten.

De PDC (ProductenDienstenCatalogus) beschrijft alle producten die in dit kader worden gemaakt. De belangrijkste zijn, de Wabo vergunning, meldingen Activiteitenbesluit, ontbrandingstoestemmingen vuurwerk en besluiten indirecte Lozingen. Het zaakgericht werken helpt het programma deze

producten uniform en binnen de wettelijke termijn te behandelen.
In overeenstemming met de uitgangspunten van de Omgevingsdienst en de Duurzaamheidsagenda 2016-2020 gaat bijzondere aandacht uit naar de energiebesparingsmogelijkheden en duurzaamheid.

Bodem

Voor initiatieven in de bodem worden beschikkingen afgeven op basis van de Wet bodembescherming en BUS-meldingen (Besluit uniforme saneringen) behandeld. De provincie is het bevoegd gezag voor deze activiteiten. Landelijke samenwerking en overleg waarborgt de kwaliteiten en kennis over het normenkader.

Het programma behandelt ook de bodemtaken voor Leiden en de provincie Zuid-Holland, die zelfstandig bevoegd gezag zijn voor taken van de Wet bodembescherming.

Bouwen

Bouwaanvragen (nog niet voor alle opdrachtgevers) worden getoetst aan het Bouwbesluit en aan de ruimte kaders maar ook aan monumenten- en welstandseisen. Archeologie, brandveiligheid, kapvergunningen en sloopmeldingen kunnen ook onderdeel zijn van de procedures.

Om de kwaliteit voor bouwen te borgen hebben de gemeenten Leiden, Leiderdorp, Zoeterwoude Oegstgeest en de Omgevingsdienst West-Holland een convenant afgesloten. De samenwerking voorziet o.a. in de bundeling van sommige activiteiten bij deelnemers maar ook in het delen van kennis. Het convenant is gebaseerd op het voldoen aan de kwaliteitscriteria 2.1. voor Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH).

2.3 Toezicht & Handhaving

2.3.1 Wat willen we bereiken?

Het doel van het programma Toezicht en Handhaving is dat inrichtingen in het werkgebied van de Omgevingsdienst de geldende regels naleven. Het uitgangspunt is uniform toezicht dat effectief en efficiënt is en oog heeft voor bestuurlijke handhavingsprioriteiten en overwegingen.

Het programma Toezicht en Handhaving draagt bij aan het vergroten van de leefbaarheid en de veiligheid door een hoog naleefgedrag van de bedrijven. De Omgevingsdienst streeft daarbij naar een naleving van 80%. Het aspect veiligheid is het belangrijkste onderdeel van de controle bij complexe bedrijven; daar streven wij naar een naleefgedrag van 100%.

De Omgevingsdienst heeft prestatie-indicatoren opgesteld om de tijdigheid van de producten en het uitvoeren van de collegiale toets te kunnen monitoren. In de periodieke rapportages van 2017 rapporteren we over de resultaten.

De eerste drie prestatie-indicatoren hebben betrekking op kwaliteit en klanttevredenheid, de laatste twee op kwaliteit en interne werkprocessen.

Tabel Kritieke Prestatie Indicatoren Toezicht & Handhaving

Kritieke Prestatie- Indicator	Norm
Controlebrieven worden binnen elf werkdagen na de controle verstuurd	80%
Hercontroles worden uitgevoerd binnen elf werkdagen na verlopen van hersteltermijn	80%
Met melders van klachten en incidenten wordt binnen drie dagen contact opgenomen	95%
Controles op complexe inrichtingen worden collegiaal getoetst	90%
Controles op inrichtingen met een overtreding worden collegiaal getoetst	90%

Sinds enkele jaren worden de gecontroleerde bedrijven bevraagd over de aanpak van onze toezichthouders die milieucontroles uitvoeren. Een goede verstandhouding draagt immers bij aan verbetering van de informatieoverdracht en motivatie van bedrijven om ervoor te zorgen dat zij

voldoen aan de wet- en regelgeving. Deze meting van de klanttevredenheid wordt de komende jaren voortgezet.

In periodieke rapportages rapporteren we over de klanttevredenheid en het gerealiseerde percentage van de KPI's.

2.3.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Sinds 1 januari 2016 werkt de Omgevingsdienst conform het gemeentelijk uitvoeringsbeleid Toezicht en Handhaving 2016-2019. Dit beleid sluit aan op de landelijke handavingsstrategie en betekent dat de Omgevingsdienst inzet op programmatische, risicogestuurde en omgevingsbewuste toezicht en handhaving. We maken hierbij gebruik van een omgevingsprofiel per opdrachtgever; deze zijn in de loop eind 2016/begin 2017 beschikbaar gekomen.

Een uitgangspunt in nieuwe uitvoeringsbeleid is dat de complexe en standaard inrichtingen net als voorheen met een vaste regelmaat worden gecontroleerd. De complexe bedrijven worden jaarlijks gecontroleerd aan de hand van een toezichtplan. Voor de standaard bedrijven hanteren we in de regel een controlefrequentie van één keer per drie jaar.

Projecten

Voor de eenvoudige en minimum bedrijven voeren we alleen nog projecten uit, vaak gebeurt dit aan de hand van een branche of thematische aanpak. Deze projectmatige aanpak wordt in een aantal gevallen ook voor bedrijven in hogere categorieën ingezet. Hier ligt ruimte om gemeentespecifieke wensen in te vullen en is de inzet per opdrachtgever afhankelijk van het bedrijvenbestand. Door de projectmatige aanpak zijn controles efficiënter en doelgerichter. Omdat de bedrijven tegelijkertijd langs dezelfde meetlat worden gelegd ondersteunt deze aanpak een gelijke behandeling. Deze aanpak heeft daarnaast als voordeel dat actuele en betrouwbare informatie wordt verkregen. Ook worden er projecten uitgevoerd die gericht zijn op het verder ontwikkelen van toezicht. Dit betreft o.a. het digitaal toezicht (het invullen van digitale checklijsten tijdens de controle) en informatie gestuurd toezicht (het gebruik maken van kennis en data van andere toezichthoudende instanties).

Meerjarenprogramma duurzaamheid (2015-2020)

Duurzaamheid staat bij veel gemeenten hoog op de agenda, mede vanwege het SER energieakkoord. De Omgevingsdienst speelt hier met dit meerjarenprogramma op in en krijgt het de komende jaren prioriteit binnen het programma Toezicht en Handhaving, in de vorm van het Meerjarenprogramma Duurzaamheid. De Omgevingsdienst bezoekt bedrijven per branche die in het Energieakkoord zijn aangewezen om energiebesparing te stimuleren. Dit gebeurt op projectbasis. Kenmerkend voor de aanpak is advies op maat, kennisdeling via voorlichting en bijeenkomsten met bedrijven. We maken de resultaten inzichtelijk met bijvoorbeeld een energieplanner en slimme meters. Met de bedrijven maken we duidelijke afspraken over de planning van te nemen energiebesparende maatregelen en gaan we door middel van hercontroles na of de afspraken worden nageleefd.

Sinds juli 2015 zijn in het kader van Europese wetgeving (Energy Efficiency Directive, EED) grote ondernemingen verplicht een energie-audit uit te laten voeren. De energie-audit is een systematische, vierjaarlijkse aanpak met als doel informatie te verzamelen over het actuele energieverbruik van een onderneming. Bedrijven zoals bouwmarkten, supermarkten, winkelketens, banken, zorgconcerns, grote bedrijven en vaak ook gemeenten vallen onder de verplichting om een energie-audit uit te voeren. Deze energie-audit betreft een nieuwe taak welke nog niet is meegenomen in de begroting 2018. Over de extra uitvoeringslasten voor het bevoegd gezag als gevolg van de EED-richtlijn hebben EZ, VNG en IPO begin oktober 2016 een overeenstemming bereikt waarmee geld beschikbaar is gesteld voor uw gemeente om deze wettelijke taak door ons te laten uitvoeren.

Tevens is er vanuit het Ministerie van Economische Zaken (EZ) een bedrag van 6 miljoen euro landelijk beschikbaar gesteld voor 3 jaar, in het kader van het energieakkoord. De Omgevingsdienst krijgt hiervan een bedrag van € 180.000. Dit bedrag wordt verdeeld over twee jaar, 2017 en 2018. De dienst heeft een projectplan opgesteld waarbij o.a. onderwijsinstellingen, zwembaden, vastgoed en autoschadebedrijven een energiescan krijgen aangeboden die wij voor hen uitvoeren. De hiermee gemoeide uren komen niet ten laste van de deelnemers.

Andere werkzaamheden

Voor een aantal opdrachtgevers worden specifiek bepaalde werkzaamheden uitgevoerd. Voor de gemeente Noordwijk voeren wij het Bouw toezicht uit, voor Hillegom het toezicht op APV taken en evenement controles worden uitgevoerd voor de gemeenten Hillegom, Leiden, Lisse en Voorschoten. In 2018 zullen ook de eerste aanzetten gegeven worden voor de voorbereidingen op de invoering van de Omgevingswet.

2.4 Organisatie & Ontwikkeling

2.4.1 Wat willen we bereiken?

Het programma Organisatie en Ontwikkeling heeft als doel bij te dragen aan de realisatie van kwalitatief goede producten, het gewenste dienstverleningsniveau en de positionering van de Omgevingsdienst in de externe omgeving.

2.4.2 Wat gaan we daarvoor doen?

Kennisontwikkeling en -borging

Met kennisteams voor de verschillende milieuthema's of branches, zoals energie, vuurwerk en tuinbouw, werkt de Omgevingsdienst aan het beheren, actualiseren en delen van kennis. Speerpunt hierbij is een actieve speler te zijn in het provinciale en landelijke kennisnetwerk. Verder wordt kennisontwikkeling van medewerkers gefaciliteerd op basis van het jaarlijks vastgestelde opleidingsplan.

Relatiebeheer en bestuurszaken

Een gezamenlijk vastgestelde afstemmingsstructuur met de deelnemers is de basis voor het relatiebeheer van de Omgevingsdienst. Speerpunt hierbij is om de afstemming op alle niveaus (bestuurlijk, management en ambtelijk) nadrukkelijker in te vullen.

De Omgevingsdienst werkt aan heldere bestuurlijke besluitvorming door goede interne voorbereiding en ambtelijke afstemming met de deelnemers. Speerpunt is de deelnemers op bestuurlijk en ambtelijk niveau meer te betrekken bij ontwikkelingen op het gebied van milieu en bouwen. Onderdeel hiervan is het uitgebreider informeren van het algemeen bestuur.

Informatiebeheer- en ontsluiting

Met adequaat informatiebeheer zorgt de Omgevingsdienst voor een eenduidige vastleggen van alle uitgevoerde werkzaamheden. Daarnaast zorgt dit voor een spoedige beantwoording van bijvoorbeeld raadvragen, verzoeken om bodeminformatie en vragen over lopende procedures. Speerpunt is de start van de aanbesteding van een nieuw zaakstelsel in 2017 waarvan het zwaartepunt van de implementatie in 2018 zal plaatsvinden.

3 Financieel kader

3.1 Financieel kader gemeenschappelijke regelingen 2018-2021

Het algemeen bestuur heeft op 6 februari 2017 de Kadernota 2018 vastgesteld. Het financiële kader dat in de kadernota is opgenomen is gebaseerd op het Financieel kader gemeenschappelijke regelingen 2018-2021 in de regio Hollands-Midden.

Het vastgestelde financiële kader betekent voor de Omgevingsdienst een toegestane indexering van 1,3%. Deze toegestane indexering van 1,3% is lager dan op grond van de Nota Planning en Control wordt berekend. Reële CAO-stijgingen in 2018 zijn in het financiële kader niet meegenomen. Als randvoorwaarde voor het volgen van deze normering geldt dat eventuele CAO-stijgingen in 2018 apart worden doorberekend.

Voor het begrotingsjaar 2018 heeft het kader geen taakstelling voor de Omgevingsdienst vastgesteld.

Voor het maximaliseren van de algemene reserve is vastgesteld om het Financieel kader gemeenschappelijke regelingen niet te volgen, maar de Nota Planning & Control aan te houden en de algemene reserve te maximaliseren op 5% van de omzet. De omvang van de algemene reserve moet voldoende zijn om bekende risico's op te kunnen vangen. In de begroting is een risicomodel opgenomen, dat de risico's inventariseert en de noodzakelijke omvang van de algemene reserve berekent. Hierdoor is het mogelijk een besluit te nemen, indien noodzakelijk, om af te wijken van de 5% norm.

3.2 Financieringssysteem

Met ingang van het boekjaar 2014 geldt de Nota Planning & Control, zoals vastgesteld door het algemeen bestuur op 16 december 2013.

De kosten van de Omgevingsdienst worden doorberekend aan de deelnemers op basis van werkelijke uren en werkelijke kosten. Aan het einde van het jaar vindt op twee manieren een afrekening plaats:

- Enerzijds vindt een afrekening plaats van het eventuele meer- of minderwerk ten opzichte van de begroting. Hierbij wordt rekening gehouden met een bandbreedte van 5% onder en 5% boven de vastgestelde begroting. Minimaal 95% van de regulier begrote uren dienen te worden betaald. Uren die meer dan 5% boven de begroting uitkomen worden afgerekend tegen een hoger uurtarief, namelijk 25% boven het standaard uurtarief. Het belang van realistisch begroten neemt hierdoor toe. Het algemeen bestuur moet de verlenging van de huidige nota P&C met 2 jaar nog vaststellen. In het voorstel voor verlenging wordt voorgesteld geen hoger uurtarief toe te passen gedurende de verlengde looptijd van de nota P&C.
- Anderzijds vindt een (eventuele) afrekening plaats van het bedrijfsresultaat. Er wordt hierbij rekening gehouden met de minimale en maximale omvang van de algemene reserve. Met ingang van 2014 mag de algemene reserve 5% van de omzet bedragen.

Bezuinigingskosten

Uren van het reguliere werk van de begroting mogen 'kostenvrij' dalen met maximaal 2% per jaar en maximaal 4% in drie jaar. Tevens mag de urenreductie per programma maximaal 10% zijn per jaar. Indien de uren meer dalen worden bezuinigingskosten in rekening gebracht: '2 x uurtarief x dalende uren meer dan 2%'. Deze bezuinigingskosten worden gedurende drie jaar bijgehouden in de begroting in een verplichtingenregistratie en pas geïnd als de frictiekosten zich voordoen. In hoofdstuk 6 is een overzicht van de bezuinigingskosten opgenomen.

3.3 Uurtarief 2018

Hieronder is aangegeven met welke tarieven in de begroting 2018 rekening is gehouden.

A. Uurtarief 2018 deelnemende gemeenten

Conform de vastgestelde indexering in de Kadernota 2018 is het tarief voor 2018 gebaseerd op het tarief 2017 vermeerderd met de indexering. Er wordt uitgegaan van een standaard uurtarief van € 82,55 voor de deelnemende gemeenten. Dit is als volgt opgebouwd:

Opbouw tarief	Tarief
Vastgesteld tarief 2017	€ 81,50
Indexering 1,30%	€ 1,05
Tarief 2018	€ 82,55

Historisch overzicht uurtarieven deelnemende gemeenten

Tarief begroting	2015	2016	2017	2018
Vastgesteld tarief begroting t-1	€ 79,25	€ 80,40	€ 80,90	€ 81,50
Indexering in % ⁽¹⁾	1,41%	0,59%	0,75%	1,3%
Indexering in €	€ 1,15	€ 0,50	€ 0,60	€ 1,05
Tarief begroting	€ 80,40	€ 80,90	€ 81,50	€ 82,55

B. Uurtarief 2018 provincie Zuid-Holland

Conform de vastgestelde indexering in de Kadernota 2018 is het tarief voor 2018 gebaseerd op het tarief 2017 vermeerderd met de indexering. Er wordt uitgegaan van een standaard uurtarief van € 86,71 voor de provincie Zuid-Holland. Dit is als volgt opgebouwd:

Opbouw tarief	Tarief
Vastgesteld tarief 2017	€ 85,60
Indexering 1,30%	€ 1,11
Tarief 2018	€ 86,71

De provincie Zuid-Holland heeft een opslag op het uurtarief van de andere deelnemers vanwege aanvullende afspraken. In het bedrijfsplan dat bij toetreding van de provincie Zuid-Holland is vastgesteld, zijn afspraken gemaakt over het uurtarief, namelijk: *“Vanwege het verschil in rechtspositieregeling tussen provincie en de Omgevingsdienst, hebben medewerkers die van de provincie overkomen voortdurende rechten, overeenkomstig met het sociaal beleidskader en het sociaal plan. Om de gemeente niet te belasten met de hogere kosten als gevolg van de vorming van de Omgevingsdienst wordt voor de provincie een afwijkende kostprijs gehanteerd”* (= uurtarief vermeerderd met een opslag).

Historisch overzicht uurtarieven

Tarief begroting	2015	2016	2017	2018
Vastgesteld tarief begroting t-1	€ 83,29	€ 84,46	€ 84,96	€ 85,60
Indexering in % ⁽¹⁾	1,41%	0,59%	0,75%	1,30%
Indexering in €	€ 1,17	€ 0,50	€ 0,64	€ 1,11
Tarief begroting	€ 84,46	€ 84,96	€ 85,60	€ 86,71

C. Uurtarief niet deelnemende gemeenten

Niet deelnemende gemeenten zijn gemeenten die niet zijn toegetreden tot de gemeenschappelijke regeling van de Omgevingsdienst West-Holland. Voor opdrachten aan deze gemeenten wordt een apart contract opgesteld over het uit te voeren takenpakket. Daarbij geldt een afwijkend tarief met risico-opslag. Het tarief is als volgt opgebouwd:

Opbouw tarief	Tarief
Vastgesteld tarief 2017	€ 81,50
Indexering 1,30%	€ 1,05
Tarief 2018 deelnemende gemeenten	€ 82,55
Risico-opslag 10%	€ 8,25
Opslag vennootschapsbelasting (*)	PM
Tarief 2018 niet deelnemende gemeenten	€ 90,80

D. Overige tarieven

De Omgevingsdienst verstrekt bodeminformatie via het Bodem Informatiepunt. Vooral makelaars vragen bodeminformatie op. Hiervoor betalen zij een vergoeding per aanvraag.

Tarief per aanvraag	2015	2016	2017	2018
Vastgesteld tarief begroting t-1	€ 35,90	€ 35,95	€ 36,20	€ 36,75
Indexering in €	€ 0,05	€ 0,25	€ 0,55	€ 0,65
Tarief begroting	€ 35,95	€ 36,20	€ 36,75	€ 37,40

4 Begroting Omgevingsdienst

4.1 Begroting 2018

Lasten				
Functie/ categorie	Omschrijving	Actuele begroting 2017	Mutaties 2018	Begroting 2018
1.0/3.0	Personeelskosten	€ 9.588.049	€ 55.866	€ 9.643.915
3.2	Huren en Pachten	€ 638.000	€ 1.899	€ 639.899
3.4	Goederen/diensten primaire proces	€ 534.079	€ 6.612	€ 540.691
3.4	Overige goederen en diensten	€ 1.452.298	-€ 44.734	€ 1.407.565
6.0	Storting in reserves	€ 2.306	€ 271.000	€ 273.307
6.1	Afschrijvingen	€ 440.357	€ 0	€ 440.357
	Vennootschapsbelasting	€ 0	€ 10.000	€ 10.000
723	Totaal uitgaven:	€ 12.655.089	€ 300.643	€ 12.955.733

Baten				
Functie/ categorie	Omschrijving	Actuele begroting 2017	Mutaties 2018	Begroting 2018
3.2	Huren en pachten	€ 31.000	€ 0	€ 31.000
3.4	Bijdrage provincie en gemeenten	€ 11.827.575	€ 295.970	€ 12.123.545
3.4	Overige goederen en diensten	€ 212.678	€ 4.924	€ 217.602
4.2	Subsidies	€ 97.800	€ 19.400	€ 117.200
6.0	Onttrekking uit reserve	€ 486.037	-€ 19.650	€ 466.387
723	Totaal inkomsten:	€ 12.655.089	€ 300.644	€ 12.955.733

Saldo lasten en baten	€ 0	€ 0	€ 0
------------------------------	------------	------------	------------

Korte toelichting begroting 2018

In de begroting 2018 is een aantal effecten verwerkt ten opzichte van de actuele begroting 2017 (na de 1e begrotingswijziging, vastgesteld door het algemeen bestuur op 31 oktober 2016). Hieronder staan de belangrijkste effecten opgesomd. In paragraaf 4.3 staat een uitgebreide toelichting op de begroting 2018.

De belangrijkste effecten verwerkt in de begroting 2018 zijn:

1. Er is een indexatie van 1,3% op de deelnemersbijdragen verwerkt conform de afspraken uit het Financieel kader gemeenschappelijke regelingen. Bij de provincie Zuid-Holland is deze indexatie ook verwerkt conform haar uitgangspuntenbrief Financieel Kader 2018;
2. In de personele lasten is rekening gehouden met een frictiebijdrage voor flankerend beleid die volgt uit het door het bestuur vastgestelde reorganisatieplan P1720;

3. De overige goederen en diensten (lasten) zijn geïndexeerd met 2% en er is rekening gehouden met lagere kosten vanwege het invullen van de taakstelling uit het reorganisatieplan P1720 op ICT en overige materiële kosten;
4. De deelnemersbijdrage van provincie en gemeenten is verhoogd met bekende stijgingen en dalingen van de reguliere uren en aanvullende bijdragen, zoals subsidies en extra opdrachten. Als gevolg hiervan zijn de personeelskosten ook verhoogd.

4.2 Ontwikkelingen in begroting 2018

In de begroting 2018 zijn een aantal mutaties in de uren en de deelnemersbijdragen verwerkt. In de tabellen hieronder staan deze mutaties nader toegelicht.

Urenoverzicht 2018

Deelnemer	Begroting na wijziging	Mutaties in begroting	Begroting
	2017	2018	2018
Hillegom	6.478	-148	6.330
Kaag en Braassem	8.855	200	9.055
Katwijk	3.807	260	4.067
Leiden	31.180	50	31.230
Leiderdorp	5.775	-63	5.713
Lisse	5.990	0	5.990
Nieuwkoop	8.870	-88	8.782
Noordwijk	19.699	0	19.699
Noordwijkerhout	283	0	283
Oegstgeest	4.405	50	4.455
Teylingen	8.400	0	8.400
Voorschoten	2.716	0	2.716
Zoeterwoude	4.280	0	4.280
Provincie Zuid-Holland	26.425	128	26.553
Totaal	137.163	390	137.553

Toelichting mutaties

1. In 2017 zijn 148 uren incidenteel begroot ten behoeve van het programma Reguleren voor de gemeente Hillegom. Deze uren zijn in 2018 weer verlaagd met 148 uur.
2. Op basis van het beeld in het werkplan 2017 zijn de uren voor de gemeente Kaag en Braassem en de gemeente Katwijk structureel verhoogd met respectievelijk 200 uur en 260 uur.
De verhoging van de gemeente Kaag en Braassem betreft het structureel opnemen van adviestaken bij ruimtelijke plannen op het gebied van ecologie, die voorheen alleen incidenteel van aard waren. De uren van Katwijk zijn gestegen vanwege het overhevelen van structurele adviezen voor zonebeheer en uitbreiding van regulier toezicht.
3. De gemeente Leiderdorp en de gemeente Nieuwkoop hebben een verzoek ingediend tot het verlagen het structurele werkpakket. Dit betreft voor de gemeente Leiderdorp een structurele daling van 113 uur vanwege onderbesteding. De gemeente Nieuwkoop verwacht een afname van 88 uur advies in verband met een afname van het aantal bouwprojecten en bestemmingsplanaanpassingen. Conform de spelregels in de nota Planning en Control kunnen de verlagingen vrij van frictiekosten worden verwerkt.

4. In het werkplan 2017 van de Provincie Zuid-Holland is materieel budget voor de toetsing van de meldingen brandveilig gebruik van provinciale inrichtingen (onderdeel van het Bouw besluit) omgezet naar uren. De omgevingsdienst heeft de kennis voor deze taak intern opgebouwd, waardoor externe advisering niet meer nodig is.
5. De uren voor het actualiseren van actieplannen geluid en geluidskaarten zijn meerjarig vastgesteld. In paragraaf 4.5 staat de meerjarige ontwikkeling van deze uren nader gespecificeerd.
De inzet voor de gemeenten Leiden, Leiderdorp en Oegstgeest is met 50 uur per gemeente hoger dan in 2017.

Deelnemersbijdrage 2018

Bedragen in euro's

Deelnemer	Begroting na wijziging	Indexering begroting 1,30%	Mutaties in de begroting	Begroting
	2017	2018	2018	2018
Hillegom	538.884	6.849	-12.217	533.515
Kaag en Braassem	735.072	9.556	16.510	761.138
Katwijk	326.732	4.248	21.463	352.443
Leiden	2.653.129	34.279	4.128	2.691.535
Leiderdorp	491.795	6.234	-5.159	492.870
Lisse	500.022	6.500		506.523
Nieuwkoop	736.986	9.581	-7.264	739.303
Noordwijk	1.667.696	21.680		1.689.376
Noordwijkerhout	28.800	374		29.174
Oegstgeest	377.948	4.754	4.128	386.829
Teylingen	703.134	9.141		712.275
Voorschoten	231.526	3.010		234.536
Zoeterwoude	353.733	4.599		358.332
Provincie Zuid-Holland*	2.357.835	30.652		2.388.487
Totaal	€ 11.703.293	€ 151.456	€ 21.587	€ 11.876.336

* exclusief aanvullende opdrachten en subsidies.

Toelichting mutaties

1. De indexatie conform het besluit van het bestuurlijk overleg Financieel Kader Gemeenschappelijke Regelingen in de regio Hollands-Midden bedraagt in 2018 1,30%. Hierdoor stijgt de totale deelnemersbijdrage met € 151.456.
2. De overige mutaties in de begroting 2018 bedragen € 21.587 en betreft de mutaties in uren, die zijn vermeld in de tabel urenoverzicht 2018 hierboven (+390 uur)

4.3 Toelichting begroting 2018

4.3.1 Toelichting op de lasten van de begroting 2018

Hieronder staat per economische categorie een toelichting op de begrote lasten.

Personeelskosten

De personeelskosten vallen uiteen in twee onderdelen. Het budget bestaat uit salaris voor vast personeel en de kosten voor inhuur voor de invulling van de flexibele ruimte. Het budget bevat ruimte voor ziektevervanging, inzet voor bedrijfsvoeringsprojecten en het opvangen van piekwerkzaamheden. De totale omvang van de personeelskosten is in lijn met de gevraagde capaciteit in uren van de deelnemers, zoals opgenomen in paragraaf 4.2. Daarbij is rekening gehouden met de effecten van de reorganisatie P1720, zoals besloten in het AB van 4 juli 2016. In 2018 zal nog sprake zijn van boventallige medewerkers. De kosten van deze medewerkers zijn financieel gedekt door een bijdrage uit het budget voor bezuinigingskosten conform het reorganisatieplan P1720.

De omvang van het vaste personeel is onvoldoende om de gevraagde capaciteit volledig te leveren, vandaar inzet vanuit de flexibele ruimte noodzakelijk is. De omvang van de flexibele ruimte is direct afhankelijk van mutaties in de capaciteitsvraag van de deelnemers.

De berekeningsgrondslag van de personele kosten is net als in 2017 gebaseerd op de feitelijke, verwachte loonsom en inhuurkosten. Uitgangspunt hierbij is de werkelijke werkgeverslasten van de vaste medewerkers en het gemiddelde inhuurtarief van €100.000 per fte inhuurkracht.

De personeelskosten stijgen ten opzichte van 2017 met € 55.866. Dit is het gevolg van meerdere effecten:

1. Er is rekening gehouden met de personele effecten ad 9,02 fte van het reorganisatieplan P1720:
 - er zijn in totaal 13,47 fte aan functies vervallen waardoor sprake is van een frictiebijdrage voor boventallige medewerkers (- € 730.000)
 - er zijn nieuwe functies toegevoegd , waardoor er 4,45 fte is toegevoegd voor een bedrag van € 324.000.
2. Er is € 137.000 toegevoegd vanwege indexering (0,55%), schalen en periodieken en uitbreiding van de vaste bezetting in relatie tot de vaste capaciteitsvraag (zie ook de tabel 'Specificatie loonkosten' hieronder). De salarissen zijn verhoogd met bekende CAO afspraken en wijzigingen in pensioenpremies. Eventuele gevolgen afkomstig van toekomstige CAO afspraken (na 1-1-2017) zijn niet meegenomen.
3. De formatie is verder aangepast aan de verwachte capaciteitsvraag in 2018. Enerzijds zijn er uitbreidingen in het takenpakket als gevolg extra uren (zie paragraaf 4.2), energie-audits EED en extra subsidies (+ € 161.000). Anderzijds zijn er mutaties in de vaste bezetting (gebaseerd op de stand van 1-1-2017), die een effect hebben op de flexibele inhuurschil (+€ 164.000).

In onderstaande tabel is een specificatie opgenomen van de personeelskosten en de bijbehorende formatie in fte's. De tabel geeft een beeld van de verhouding tussen de vaste en variabele vraag vanuit de deelnemers en de relatie met de vaste bezetting en flexibele schil. Binnen de vaste bezetting is vacatureruimte beschikbaar, die nog ingevuld gaat worden met vaste medewerkers. De flexibele schil wordt gebruikt om aan de variabele vraag te voldoen. In bijlage 1 is de vaste formatie van 116,54 fte onderverdeeld naar afdeling.

Specificatie personeelskosten

Omschrijving	Bedrag	fte
Vaste bezetting	€ 7.089.749	95,30
Vacature ruimte vaste bezetting	€ 941.307	9,86
Totaal vaste formatie	€ 8.031.055	105,16
Flexibele schil	€ 1.137.860	11,38
Totale formatie incl. flexibele schil	€ 9.168.915	116,54
Boventallige medewerkers P1720	€ 730.523	9,97
Totale formatie incl. boventallige medewerkers	€ 9.899.438	126,51
Inhuur: ziektevervanging	€ 400.000	
Inhuur: projecten	€ 75.000	
Totaal inhuurbudget	€ 475.000	
Subtotaal personeelskosten	€ 10.374.438	
Dekking uit frictiekostenbudget 2018*	-€ 730.523	-9,97
Totaal personeelskosten	€ 9.643.915	116,54

* De boventallige medewerkers worden gedekt uit het frictiekostenbudget, zoals vastgesteld door het AB van 31 oktober 2016

Huren en pachten

Het huurcontract van het pand van de Omgevingsdienst aan de Schipholweg in Leiden heeft een looptijd tot en met 31 december 2021 en de huurkosten bedragen voor 2018 € 638.000. De jaarlijkse huurindexatie vindt plaats aan de hand van het consumentenprijsindexcijfer.

Goederen en diensten - primair proces

In de categorie goederen en diensten primair proces staan een aantal specifieke uitgaven voor onze deelnemers verantwoord. Het betreft uitgaven voor onder andere projectkosten, materiële kosten van subsidies en additionele opdrachten, milieucommunicatie, bodemkwaliteitskaarten, dwangsommen en archivering. Deze kosten zijn gebaseerd op de werkplannen 2017 van de deelnemers en zijn nagenoeg gelijk aan de kosten in de begroting 2017 (€ 6.000 hoger).

Goederen en diensten - overig

Het budget voor overige goederen en diensten bevat diverse dienstbrede kosten voor onder andere ICT, administratie, huisvesting (exclusief huur), opleidingen en overige personele lasten. De kosten zijn getoetst aan de werkelijke uitgaven van 2016 en ten opzichte van de begroting van 2017 met 2% geïndexeerd. Daarnaast is rekening gehouden met een daling als gevolg van de doorgevoerde taakstellingen uit het reorganisatieplan P1720 en de uittreding van Alphen aan den Rijn. Per saldo dalen de kosten met € 45.000 tot een bedrag van € 1.408.000.

In onderstaande tabel is een specificatie van de overige goederen en diensten opgenomen.

Omschrijving	Bedrag
Huisvesting, exclusief huur	€ 73.000
ICT	€ 452.000
Overige kosten	€ 883.000
Totaal overige goederen en diensten	€ 1.408.000

Storting in reserves

Contractgemeenten betalen een risico-opslag van 10% op het interne uurtarief, die in de begroting als storting in de reserve is opgenomen.

Afschrijvingen

De afschrijvingskosten zijn geactualiseerd op basis van de werkelijke investeringen tot en met 2016 en de verwachte investeringen in 2017 en 2018.

Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is de wet Vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen ingegaan. De activiteiten die een belastbare winst opleveren zijn bij de omgevingsdienst beperkt tot detacheringen. De jaarlijkse VPB last die hoort bij deze activiteit is begroot op €10.000. In bijlage 6 is een overzicht opgenomen van de omvang van deze activiteit in relatie tot de totale omzet van de Omgevingsdienst.

4.3.2 Toelichting op de baten van de begroting 2018

Hieronder staat per economische categorie een toelichting op de begrote baten.

Huren en pachten

De Omgevingsdienst ontvangt door onderhuur op de locatie Schipholweg een bedrag van € 31.000 per jaar.

Bijdrage provincie en gemeenten

De reguliere bijdrage van provincie en gemeenten neemt toe met € 296.000. Dit is het gevolg van een aantal effecten, te weten:

1. Indexering van de bijdrage met 1,3% conform het Financieel kader gemeenschappelijke regelingen 2018-2021 (+ € 152.000).
2. Diverse uitbreidingen en verlagingen, deels structureel van aard, zoals beschreven in paragraaf 4.2 (+ € 22.000).
3. Uitbreiding van het takenpakket als gevolg van het opnemen van de bijdragen voor de energie-audits EED (+ € 125.000) en een correctie op de provinciale bijdrage E-PRTR (- € 3.000).

Overige goederen en diensten (baten)

De overige goederen en diensten bestaan grotendeels uit detacheringen aan DCMR inzake provinciale BRZO taken (€ 143.000) en aan de stichting Wijk en Wouden (€ 50.000).

Subsidies

Onder de categorie subsidies is de subsidie Externe Veiligheid opgenomen ter hoogte van € 117.000.

Onttrekking uit reserves

Eind 2012 is, na toestemming van het algemeen bestuur in juni 2013, een bestemmingsreserve gevormd ter dekking van de afschrijvingskosten van de verbouwing aan het pand aan de Schipholweg in 2012. Deze bestemmingsreserve is gevormd door een eenmalige huurkorting van € 450.000. Jaarlijks valt een bedrag van € 30.000 vrij uit de bestemmingsreserve ter dekking van een gedeelte van de afschrijvingskosten van de verbouwing.

Door de uittreding van Alphen aan den Rijn is rekening gehouden met een bedrag van € 436.000 aan frictiekosten voor 2018. Dit bedrag bestaat uit kosten voor personele frictie, leegstand en overige beheerskosten. De frictiekosten zijn € 20.000 lager dan in 2016, vanwege lagere personele frictie en herijking van de materiële frictiekosten. In bijlage 8.4 is de verloop van de bestemmingsreserve te vinden.

4.4 Meerjarenbegroting 2019-2021

Econ. cat.	Omschrijving	Begroting 2016	Realisatie 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten								
1.0	Personeelskosten	€ 8.857.176	€ 10.689.320	€ 9.588.049	€ 9.643.915	€ 9.412.699	€ 9.338.397	€ 9.338.397
3.2	Huren en Pachten	€ 647.300	€ 608.197	€ 638.000	€ 639.899	€ 646.298	€ 652.760	€ 659.288
3.4	Goederen/diensten primaire proces	€ 673.700	€ 816.325	€ 534.079	€ 540.691	€ 540.691	€ 540.691	€ 540.691
3.4	Overige goederen en diensten	€ 1.641.696	€ 1.748.014	€ 1.452.298	€ 1.407.566	€ 1.316.280	€ 1.316.280	€ 1.316.280
6.1	Afschrijvingen	€ 457.300	€ 410.804	€ 440.357	€ 440.357	€ 440.357	€ 440.357	€ 440.357
	Vennootschapsbelasting	€ 0	€ 10.000	€ 0	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000
Totaal uitgaven:		€ 12.277.172	€ 14.282.659	€ 12.652.783	€ 12.682.427	€ 12.366.323	€ 12.298.485	€ 12.298.485

Baten								
3.2	Huren en pachten	€ 32.000	€ 30.741	€ 31.000	€ 31.000	€ 31.000	€ 231.000	€ 231.000
3.4	Bijdrage provincie en gemeenten	€ 11.621.213	€ 12.423.764	€ 11.827.575	€ 12.123.545	€ 12.060.229	€ 12.050.653	€ 12.050.653
3.4	Overige goederen en diensten	€ 194.759	€ 438.356	€ 212.678	€ 217.602	€ 217.602	€ 217.602	€ 217.602
4.2	Subsidies	€ 87.800	€ 250.660	€ 97.800	€ 117.200	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal inkomsten:		€ 11.935.772	€ 13.143.521	€ 12.169.052	€ 12.489.346	€ 12.308.830	€ 12.499.254	€ 12.499.254

Saldo voor bestemming	-€ 341.400	-€ 1.139.138	-€ 483.730	-€ 193.081	-€ 57.493	€ 200.770	€ 200.770
------------------------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------------	------------------	------------------	------------------

Bestemming resultaat								
6.0	Storting in reserves	-€ 4.000	-€ 1.960	-€ 2.306	-€ 273.306	-€ 245.323	-€ 93.289	€ 0
6.0	Nog te bestemmen resultaat	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	-€ 273.140	-€ 230.770
6.0	Onttrekking uit reserves	€ 345.400	€ 874.069	€ 486.037	€ 466.387	€ 302.816	€ 165.660	€ 30.000
Saldo na bestemming (*)		€ 0	-€ 267.029	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

(*) Betreft het voorlopig resultaat 2016 en het verwachte overschot in 2020 en 2021.

Korte toelichting op meerjarenbegroting 2019-2021

In de meerjarenbegroting 2019-2021 zijn een beperkt aantal effecten verwerkt ten opzichte van de begroting 2018. In paragraaf 4.6 staat een uitgebreide toelichting op de meerjarenbegroting.

De belangrijkste verwerkte effecten in de meerjarenbegroting zijn:

1. De meerjarige inzet voor de actieplannen geluid en geluidskaarten voor de gemeenten Leiden, Leiderdorp en Oegstgeest is verwerkt;
2. De deelnemersbijdragen zijn gebaseerd op het meerjarige verloop van de uren. Dit verloop staat in paragraaf 4.5 nader toegelicht;
3. De opbouw van de algemene reserve is conform het reorganisatieplan P1720 opgenomen. Dit resulteert in 2020 tot een algemene reserve van 5% van de omzet. Vanaf 2020 levert de meerjarenbegroting een positief resultaat op, dat in overleg met het algemeen bestuur nog gealloceerd moet worden. Dit positieve resultaat bedraagt naar verwachting in 2020 en 2021 respectievelijk € 271.000 en € 231.000.
Het reorganisatieplan P1720 gaat uit van een huuropbrengst als gevolg van leegstand van de Schipholweg vanaf 2020 ter hoogte van € 200.000. Er bestaat een risico dat deze huuropbrengst niet (in zijn geheel) wordt gerealiseerd. In de risico-paragraaf wordt dit risico nader toegelicht.

4.5 Ontwikkelingen in meerjarenbegroting 2019-2021

Totaaloverzicht uren per deelnemer 2018-2021

Deelnemer	Begroting 2018	Mutaties in begroting 2019	Begroting 2019	Mutaties in begroting 2020	Begroting 2020	Mutaties in begroting 2021	Begroting 2021
Hillegom	6.330		6.330		6.330		6.330
Kaag en Braassem	9.055		9.055		9.055		9.055
Katwijk	4.067		4.067		4.067		4.067
Leiden	31.230	-250	30.980	0	30.980	0	30.980
Leiderdorp	5.713	-200	5.513	0	5.513	0	5.513
Lisse	5.990		5.990		5.990		5.990
Nieuwkoop	8.782	-117	8.665	-116	8.549		8.549
Noordwijk	19.699		19.699		19.699		19.699
Noordwijkerhout	283		283		283		283
Oegstgeest	4.455	-200	4.255	0	4.255	0	4.255
Teylingen	8.400		8.400		8.400		8.400
Voorschoten	2.716		2.716		2.716		2.716
Zoeterwoude	4.280		4.280		4.280		4.280
Provincie Zuid-Holland	26.553		26.553		26.553		26.553
Totaal	137.553	-767	136.786	-116	136.670	0	136.670

In de meerjarenbegroting 2019-2021 is rekening gehouden met onderstaande twee effecten ten opzichte van de begroting 2018.

1. Actieplannen geluid en geluidskaarten

In het kader van de EU-richtlijn omgevingslawaai moeten geluidskaarten om de vijf jaar worden opgesteld of geactualiseerd in de gemeenten Leiden, Leiderdorp en Oegstgeest.

De werkzaamheden vinden plaats gedurende een periode van vijf jaar. De huidige periode loopt van 2015-2019. De geplande inzet in uren gedurende deze periode staat in detail in onderstaande tabel.

Gemeente	Voorbereiding geluidskaarten	Voorbereiding geluidskaarten	Geluidkaart	Actieplan	Nasleep actieplan	Totaal per gemeente
	2015 /2020 ^(*)	2016/2021 ^(*)	2017	2018	2019	
Leiden	50	50	250	300	50	700
Leiderdorp	50	50	200	250	50	600
Oegstgeest	50	50	200	250	50	600
Totaal	150	150	650	800	150	1.900

(*) De verwachte inzet voor begrotingsjaar 2020 en 2021 komt overeen met de uren in 2015 en 2016.

2. Daling uren gemeente Nieuwkoop

De gemeente Nieuwkoop verwacht een afname van adviesuren in verband met de verwachte afname van het aantal bouwprojecten en bestemmingsplanaanpassingen in de komende jaren. Hierdoor dalen de adviesuren structureel met 117 uur in 2019 en nogmaals 116 uur in 2020.

Totaaloverzicht deelnemersbijdrage 2018-2021

Bedragen in euro's

Deelnemer	Begroting 2018	Mutaties in begroting 2019	Begroting 2019	Mutaties in Begroting 2020	Begroting 2020	Mutaties in begroting 2021	Begroting 2021
Hillegom	€ 533.515		€ 533.515		€ 533.515		€ 533.515
Kaag en Braassem	€ 761.138		€ 761.138		€ 761.138		€ 761.138
Katwijk	€ 352.443		€ 352.443		€ 352.443		€ 352.443
Leiden	€ 2.691.535	-€ 20.638	€ 2.670.898	€ 0	€ 2.670.898	€ 0	€ 2.670.898
Leiderdorp	€ 492.870	-€ 16.510	€ 476.360	€ 0	€ 476.360	€ 0	€ 476.360
Lisse	€ 506.523		€ 506.523		€ 506.523		€ 506.523
Nieuwkoop	€ 739.303	-€ 9.658	€ 729.644	-€ 9.576	€ 720.069	€ 0	€ 720.069
Noordwijk	€ 1.689.376		€ 1.689.376		€ 1.689.376		€ 1.689.376
Noordwijkerhout	€ 29.174		€ 29.174		€ 29.174		€ 29.174
Oegstgeest	€ 386.829	-€ 16.510	€ 370.319	€ 0	€ 370.319	€ 0	€ 370.319
Teylingen	€ 712.275		€ 712.275		€ 712.275		€ 712.275
Voorschoten	€ 234.536		€ 234.536		€ 234.536		€ 234.536
Zoeterwoude	€ 358.332		€ 358.332		€ 358.332		€ 358.332
Provincie Zuid-Holland*	€ 2.388.487		€ 2.388.487		€ 2.388.487		€ 2.388.487
Totaal	€ 11.876.336	-€ 63.316	€ 11.813.020	-€ 9.576	€ 11.803.444	€ 0	€ 11.803.444

* exclusief additionele opdrachten en subsidies.

In bovenstaande tabel is het meerjarig effect van de actieplannen geluid en geluidskaarten verwerkt.

4.6 Toelichting meerjarenbegroting 2019-2021

4.6.1 Toelichting op de lasten van de meerjarenbegroting 2019-2021

Hieronder staat per relevante economische categorie een toelichting op de begrote lasten.

Personeelskosten

In de meerjarenbegroting is rekening gehouden met de volgende effecten:

1. Vanaf 2019 is de loonsom verlaagd met € 84.000 euro, vanwege de verwachting dat de 1,11 fte frictie als gevolg van de uittreding van de gemeente Alphen aan den Rijn is opgelost.
2. De personele lasten (flexibele schil) zijn in 2019 verlaagd met € 54.000 vanwege het meerjarige verloop van de inzet voor de actieplannen geluid en geluidskaarten bij de gemeente Leiden, Leiderdorp en Oegstgeest.

Huren en pachten

Er is rekening gehouden met een jaarlijkse indexatie van 1% van het totale jaarlijkse huurbedrag.

Overige goederen en diensten

In de periode 2019-2021 zijn de overige goederen en diensten per saldo verlaagd met € 91.000 als gevolg van de uittreding van de gemeente Alphen aan den Rijn.

Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is de wet Vennootschapsbelasting voor overheidsondernemingen ingegaan. De activiteiten die een belastbare winst opleveren zijn bij de omgevingsdienst beperkt tot detacheringen. De jaarlijkse VPB last die hoort bij deze activiteit is begroot op €10.000. In bijlage 6 is een overzicht opgenomen van de omvang van deze activiteit in relatie tot de totale omzet van de omgevingsdienst.

4.6.2 Toelichting op de baten van de meerjarenbegroting 2019-2021

Hieronder staat per relevante economische categorie een toelichting op de begrote baten.

Huren en pachten

Er is rekening gehouden met een opbrengst uit onderverhuur vanaf 2020 conform de uitgangspunten in het reorganisatieplan P1720. In de begroting 2017 was deze opbrengst als negatieve kosten onder huren en pachten opgenomen, maar is nu onder de baten begroot.

Bijdrage provincie en gemeenten

In de meerjarenbegroting is rekening gehouden met het volgende:

De bijdrage is in 2019 verlaagd met € 54.000 vanwege het meerjarige verloop van de inzet voor de actieplannen geluid en geluidskaarten bij de gemeente Leiden, Leiderdorp en Oegstgeest.

Subsidies

In de meerjarenbegroting is ervan uitgegaan dat de subsidies Externe Veiligheid vanaf 2019 niet meer in de huidige vorm wordt verstrekt.

Onttrekking uit reserves

Door de uittreding van Alphen aan den Rijn is rekening gehouden met een jaarlijkse bijdrage uit de betreffende bestemmingsreserve. De jaarlijkse onttrekking is als volgt begroot:

	t/m 2017	2018	2019	2020	Totaal
Leegstand	217.270	177.753	134.317	135.660	665.000
Personele frictie	356.224	83.776	0	0	440.000
Overige beheerskosten	381.643	174.857	138.499	0	695.000
Totaal	955.137	436.387	272.816	135.660	1.800.000

Naast bovenstaande blijft de jaarlijkse onttrekking voor de verbouwing van de Schipholweg van €30.000 onveranderd.

5 Ontwikkelingen NIET in de begroting

Een aantal ontwikkelingen is niet opgenomen in de begroting 2018 en de meerjarenbegroting 2019-2021. Van deze ontwikkelingen is nog onvoldoende bekend over de te verwachten inzet of er is nog onvoldoende afstemming met de deelnemers geweest. Het gaat om de volgende ontwikkelingen:

Resultaatontwikkeling

In de vergadering van het algemeen bestuur van 4 juli 2016 is een meerjarige aanpak vastgesteld om de Omgevingsdienst weer financieel robuust te maken, onder de noemer "Programma ODWH 2017-2020" (P1720). De meerjarige aanpak omvat de realisatie van een sluitende begroting 2017 en meerjarenraming 2018 - 2020 met ingang van 1 januari 2017, door middel van bezuiniging van salarislasten en verlaging van huisvesting-, ICT- en overige kosten. Hoewel de reorganisatie in 2017 formeel is geëffectueerd, zal de verdere afronding ook nog in 2018 en verder aan de orde zijn.

Geluidsanering wegverkeerslawaaï

De A-lijst woningen zijn zo goed als gesaneerd. Voor de overige nog te saneren woningen is in 2014 een meerjarige projectplanning gemaakt, die jaarlijks wordt geactualiseerd. Voor elk project vraagt de Omgevingsdienst een uitvoeringssubsidie aan bij het Bureau Sanering Verkeerslawaaï (BSV). Bij de uitwerking van het werkplan bespreekt de Omgevingsdienst de saneringsprojecten met de gemeenten.

Aanbesteding nieuw zaaksysteem

In de periode eind 2017/begin 2018 wordt het huidige zaaksysteem Squit opnieuw aanbesteed. Het effect van een nieuw zaaksysteem op de organisatie is groot. Eventuele nadelige financiële effecten daarvan zijn niet meegenomen in deze begroting. De investeringsruimte is beperkt voor de aanbesteding van een nieuw zaaksysteem, in verband met de aanbestedingen in 2016 en 2017 voor AFAS en ICT infrastructuur.

Toetreding Noordwijkerhout

Naar verwachting treedt Noordwijkerhout medio 2017 toe tot de Gemeenschappelijk Regeling Omgevingsdienst West-Holland. Hierbij is de intentie van de gemeente dat een vergelijkbaar pakket als de gemeente Noordwijk wordt afgenomen. De omvang van dit pakket is nog niet in beeld gebracht. In deze begroting wordt daarom uitsluitend rekening gehouden met het pakket dat de gemeente Noordwijkerhout nu ook afneemt als contractgemeente. Zodra er duidelijkheid is over de omvang van het af te nemen pakket als deelnemers aan de dienst zullen wij komen met een begrotingswijziging.

Inwerkingtreding Omgevingswet

De financiële effecten die ontstaan als gevolg van de invoering van de Omgevingswet zijn nog niet meegenomen.

Privatisering bouwtaken

Het Wetsvoorstel Kwaliteitsborging voor bouwen betekent een verschuiving van het bouwtoezicht naar marktpartijen. Dit kan grote gevolgen hebben voor de taken die de Omgevingsdienst nu verricht in dit kader en de capaciteit die de Omgevingsdienst daar nu voor beschikbaar heeft. Het feitelijke effect hangt af van de keuzes die gemeenten moeten maken, nadat de wet in werking treedt.

6 Bezuinigingskosten

6.1 Bezuinigingskosten als gevolg van taakstellingen

In Nota Planning & Control , zoals vastgesteld in het Algemeen Bestuur van 16 december 2013, staat het volgende met betrekking tot frictiekosten en desintegratiekosten:

"Het verlagen van de reguliere begroting met 2% van de uren per jaar en maximaal 4% van de uren in drie jaar (urendaling per programma mag maximaal 10% zijn), kan 'kostenvrij' worden verwerkt in de veronderstelling dat de personele gevolgen van wijzigingen tot dit niveau kunnen worden opgevangen. Indien een deelnemer de uren meer wil laten afnemen dan het maximale percentage, worden bezuinigingskosten in rekening gebracht bij de veroorzaker (veroorzakerprincipe), ongeacht of de capaciteit kan worden ingezet bij een andere deelnemer. Ook bij een gezamenlijke taakstelling worden de bezuinigingskosten in rekening gebracht."

De bezuinigingskosten bedragen de meer dan 2% gedaalde uren vermenigvuldigd met twee keer het standaard uurtarief van de betreffende begroting: $2 \times \text{standaard uurtarief} \times \text{meer dalende uren}$.

De bezuinigingskosten worden niet direct in rekening gebracht, maar bijgehouden in de begroting met behulp van een verplichtingenadministratie. Daarbij worden de bezuinigingskosten van de twee voorgaande jaren ook meegenomen.

Frictiekosten zijn kosten die worden gemaakt doordat er een overcapaciteit bij de Omgevingsdienst ontstaat als gevolg van bezuinigingen van deelnemers. Hiervoor worden eerst de bezuinigingskosten aangesproken. Is dit niet voldoende dan komen de frictiekosten ten laste van het exploitatieresultaat.

Bezuinigingskosten met betrekking tot de taakstellingen in 2014 en 2015 zijn vanaf 2018 niet meer aan de orde. Er is nog wel sprake van bezuinigingskosten als gevolg van de taakstelling 2016. En er is sprake van bezuinigingskosten vanuit het reorganisatieplan P1720.

6.2 Bezuinigingskosten 2016

In 2015 en 2016 zijn er geen kosten gemaakt ten laste van de bezuinigingskosten 2016. Er resteert daarom nog een verplichting voor het volledige bedrag aan bezuinigingskosten van € 55.497. In onderstaande tabel is de verplichting per deelnemer nader uitgesplitst.

Verplichtingenadministratie bezuinigingskosten 2016

(bedragen in euro's)

Deelnemer	Bezuinigungs-kosten 2016-2018	Aandeel in eventuele frictie-kosten	Realisatie 2015-2018*				Totaal	Restant bezuinigungs-kosten 2016-2018
			2015	2016	2017	2018		
Hillegom	3.236	6%	0	0	0	0	0	3.236
Kaag en Braassem	4.854	9%	0	0	0	0	0	4.854
Katwijk	2.265	4%	0	0	0	0	0	2.265
Leiden	17.798	32%	0	0	0	0	0	17.798
Leiderdorp	3.236	6%	0	0	0	0	0	3.236
Lisse	3.236	6%	0	0	0	0	0	3.236
Nieuwkoop	4.854	9%	0	0	0	0	0	4.854
Noordwijk	4.854	9%	0	0	0	0	0	4.854
Oegstgeest	2.427	4%	0	0	0	0	0	2.427
Teylingen	4.854	9%	0	0	0	0	0	4.854
Voorschoten	1.456	3%	0	0	0	0	0	1.456
Zoeterwoude	2.427	4%	0	0	0	0	0	2.427
Totaal	55.497	100%	0	0	0	0	0	55.497

*Er zijn geen kosten gemaakt die ten laste komen van de taakstelling 2016

Daarnaast is sprake van specifieke bezuinigingskosten voor de provincie Zuid-Holland als gevolg van de overgang van provinciale uitvoeringstaken in de gemeente Alphen aan den Rijn naar de ODMH.

In 2016 is er € 41.400 ten laste van het frictiebudget gebracht. Voor de periode 2017-2018 resteert nog een bedrag van € 434.376.

Verplichtingenadministratie bezuinigingskosten 2016 (aanvulling Provincie Zuid-Holland)

(bedragen in euro's)

Deelnemer	Bezuinigungs-kosten 2016-2018	Aandeel in eventuele frictie-kosten	Realisatie 2015-2018				Totaal	Restant bezuinigungs-kosten 2016-2018
			2015	2016	2017	2018		
Provincie Zuid-Holland	475.776	100%	0	41.400	0	0	41.400	434.376
Totaal	475.776	100%	0	41.400	0	0	41.400	434.376

6.3 Bezuinigingskosten 2017

Taakstelling financieel kader gemeenschappelijke regelingen 2017-2020

In het algemeen bestuur van 25 januari 2016 is de kadernota 2017 vastgesteld. Het financiële kader dat in de kadernota is opgenomen is gebaseerd op het Financieel kader gemeenschappelijke regelingen 2017-2020 van gemeenten in Hollands Midden.

In het financiële kader is geen taakstelling voor 2017 opgenomen.

Taakstelling reorganisatie P1720

In het reorganisatieplan P1720 zijn bezuinigingskosten opgenomen voor de uitvoering van het flankerend beleid uit het plan voor een bedrag van € 1.764.000. In onderstaande tabel is de verplichting per deelnemer nader uitgesplitst.

Verplichtingenadministratie bezuinigingskosten P1720

(bedragen in euro's)

Deelnemer	Bezuinigungs-kosten 2016-2018	Aandeel in eventuele frictie-kosten	Realisatie 2017-2019				Restant bezuinigungs-kosten 2016-2018
			2017	2018	2019	Totaal	
Hillegom	103.266	5,85%	0	0	0	0	103.266
Kaag en Braassem	141.158	8,00%	0	0	0	0	141.158
Leiden	497.041	28,18%	0	0	0	0	497.041
Leiderdorp	92.059	5,22%	0	0	0	0	92.059
Lisse	95.487	5,41%	0	0	0	0	95.487
Nieuwkoop	141.397	8,02%	0	0	0	0	141.397
Oegstgeest	70.220	3,98%	0	0	0	0	70.220
Teylingen	133.904	7,59%	0	0	0	0	133.904
Zoeterwoude	68.228	3,87%	0	0	0	0	68.228
Provincie Zuid-Holland	421.241	23,88%	0	0	0	0	421.241
Totaal	1.764.000	100%	0	0	0	0	1.764.000

6.4 Bezuinigingskosten 2018

In het algemeen bestuur van 6 februari 2017 is de kadernota 2018 vastgesteld. Het financiële kader dat in de kadernota is opgenomen is gebaseerd op het Financieel kader gemeenschappelijke regelingen 2018-2021 van gemeenten in Hollands Midden.

In het financiële kader is geen taakstelling voor 2018 opgenomen.

6.5 Totaaloverzicht bezuinigingskosten

Onderstaande tabel geeft een beeld van de totale maximale bijdrage die opeisbaar is, indien de frictiekosten zich daadwerkelijk voordoen.

Overzicht restant bezuinigingskosten 2016-2019

(bedragen in euro's)

Deelnemer	Bezuinigingskosten		Totaal
	2016-2018	2017-2019	
Hillegom	3.236	103.266	106.502
Kaag en Braassem	4.854	141.158	146.012
Katwijk	2.265	0	2.265
Leiden	17.798	497.041	514.839
Leiderdorp	3.236	92.059	95.295
Lisse	3.236	95.487	98.723
Nieuwkoop	4.854	141.397	146.251
Noordwijk	4.854	0	4.854
Oegstgeest	2.427	70.220	72.647
Teylingen	4.854	133.904	138.758
Voorschoten	1.456	0	1.456
Zoeterwoude	2.427	68.228	70.655
Provincie Zuid-Holland	434.376	421.241	855.617
Totaal	489.873	1.764.000	2.253.873

7 Paragrafen

In dit hoofdstuk staan de verplichte paragrafen conform de richtlijnen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Niet alle verplichte paragrafen zijn van toepassing op de dienst. De relevante paragrafen zijn in detail uitgewerkt en gaan over het weerstandsvermogen, risicomanagement en de financiering van de dienst, de ontwikkeling en verbeteringen in de bedrijfsvoering en het onderhoud van kapitaalgoederen.

In bijlage 5 is een tabel voor de paragraaf verbonden partijen van de deelnemers opgenomen.

7.1 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de (meerjaren)begroting is en geeft inzicht in de financiële draagkracht van de Omgevingsdienst indien zich onvoorziene gebeurtenissen voordoen. Een sluitende meerjarenbegroting zonder toereikende buffer betekent dat elke onvoorziene financiële tegenvaller direct dwingt tot maatregelen om alsnog een structureel sluitende begroting te houden. In dat geval staat het beleid van de Omgevingsdienst ook direct onder druk. Daarom heeft de Omgevingsdienst op elk moment voldoende weerstandscapaciteit nodig.

In de nota weerstandsvermogen en risicomanagement die op 2 november 2015 door het algemeen bestuur is vastgesteld, zijn de uitgangspunten vastgesteld voor het bepalen van de risico's in euro's en de hoogte van het weerstandsvermogen. Hiermee wordt voldaan aan de wens van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zoals vastgelegd in de brief voor het toezichtregime 2016.

Het weerstandsvermogen is het saldo van de weerstandscapaciteit en de financiële gevolgen van de risico's. Het weerstandsvermogen geeft samen met het begrotingsresultaat, het verloop van de investeringen, financiering, reserves en voorzieningen en de uitkomsten van de meerjarenraming een indicatie van de financiële positie van de Omgevingsdienst.

De paragraaf weerstandsvermogen bevat volgens de voorschriften vanuit het BBV ten minste:

- a. het beleid betreffende de weerstandscapaciteit en de risico's
- b. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit
- c. een inventarisatie van de risico's

Weerstandsvermogen

Uit de risico-inventarisatie in onderstaande paragrafen blijkt dat de omvang van het weerstandsvermogen ruim binnen de maximale omvang van de reserve valt. De maximale omvang van de algemene reserve is 5% van de verwachte omzet in 2018 en bedraagt € 647.787. De omvang van de algemene reserve per 1-1-2018 bedraagt € 66.160 en dekt daarmee voor 17% de geïnventariseerde risico's af. De omvang van de risico's staat toegelicht in paragraaf 7.1.2 .

Bepaling omvang weerstandsvermogen	Bedrag
Verwachte omzet 2018	€ 12.955.733
Maximale weerstandsvermogen	5%
Maximale omvang algemene reserve	€ 647.787

Bepaling vrije ruimte algemene reserve	Bedrag
Verwachte omvang van de algemene reserve per 1 januari 2018	€ 66.160
Risico impact conform inventarisatie = minimale omvang weerstandsvermogen	€ 312.609
Vrije ruimte in de algemene reserve	- € 246.449

In de onderstaande paragrafen staat de volledige inventarisatie van de risico's nader uitgewerkt. Vervolgens is de verwachte omvang van de risico's ingeschat, rekening houdend met doorgevoerde beheersmaatregelen. Op basis van de spelregels in de nota weerstandsvermogen en risicomanagement is vervolgens de financiële impact van het risico bepaald. De omvang van de risico impact geeft uiteindelijk de benodigde omvang van de algemene reserve weer.

7.1.1 Risicomanagement

Algemeen

De Omgevingsdienst heeft een maatschappelijke doelstelling op het gebied van regulering en toezicht en handhaving op basis van milieuwetgeving. Om deze doelstelling ook in de toekomst te kunnen realiseren treft de dienst waarborgen voor een goede reputatie en een duurzaam gezonde financiële situatie. Dit vindt plaats in het kader van 'good public governance'.

Een onderdeel van deze waarborgen is het opzetten en onderhouden van een systeem van risicomanagement. Daarbij wordt het begrip risico breed opgevat als de kans dat een gebeurtenis zich in de toekomst kan voordoen en die gevolgen heeft op de realisatie van de maatschappelijke doelstelling van de Omgevingsdienst. Het risicomanagement is geïmplementeerd met het doel: identificatie van risico's, de kwantificering van deze risico's, het bepalen van bijpassende beheersingsmaatregelen en het inbedden in de reguliere planning en controlcyclus. In dit traject zijn de verschillende lagen van de organisatie betrokken waarmee blinde vlekken zijn geminimaliseerd en risicobewustzijn is verbeterd.

De doelstelling is het borgen van risicomanagement in de organisatie, waarbinnen twee deeldoelstellingen zijn te onderscheiden:

1. Risicobewustzijn; het besef te laten doordringen dat ook (middel)grote en goed bekend staande organisaties als de Omgevingsdienst fouten maken en van die fouten ook kunnen leren. En dat risicomanagement één van de instrumenten is om dat besef te laten indalen en fouten tegen te gaan.
2. Inbedden van risicomanagement in de reguliere planning en control cyclus.

De basis voor ingebed risicomanagement is risicobewustzijn. Met die basis worden vervolgens verschillende fasen in systematisch en cyclisch risicomanagement onderscheiden:

1. risico's identificeren
2. risico's analyseren en kwantificeren
3. risico eigenaren benoemen en beheersingsmaatregelen vaststellen
4. risico's monitoren aan de hand van risico indicatoren

Benoembare specifieke risico's

Uit het geheel van bedrijfs- en bestuursrisico's is een aantal risico's specifiek benoemd. Dit zijn dus niet alle risico's, maar wel de risico's die in 2016 en 2017 specifieke aandacht in de beheersing hebben gevraagd/vragen, respectievelijk vanaf 2018 kunnen leiden tot financiële gevolgen. In paragraaf 7.1.2 staat een beknopte weergave van de risico-inventarisatie. In bijlage 2 staat de inventarisatie in detail toegelicht.

Beleid en maatregelen

Risico's doen zich altijd voor en zijn in het algemeen goed meet- en beheersbaar. Voorbeelden voor beheersmaatregelen zijn het afsluiten van verzekeringen, het vormen van voorzieningen, het creëren van bestemmingsreserves en het inrichten van de administratieve organisatie en interne controle. In bijlage 2 staan beheersmaatregelen beschreven om de specifieke risico's uit de risico-inventarisatie uit te sluiten of te beperken.

7.1.2 Risico-inventarisatie

Voor de onderbouwing van de omvang van het weerstandsvermogen heeft een risico-inventarisatie plaatsgevonden. De inventarisatie is uitgevoerd op basis van de uitgangspunten in de Nota weerstandsvermogen en risicomanagement, die in 2016 is vastgesteld door het algemeen bestuur.

De uitkomst van de inventarisatie is in een risicomatrix opgenomen. In de matrix is per risico de verwachte omvang en de kans dat het risico zich voordoet bepaald. Hiertoe is een risicoscore voor de omvang en de waarschijnlijkheid gebruikt, alsmede de zekerheidsfactor om de impact in geld vast te stellen. De omvang van het weerstandsvermogen moet voldoende zijn om deze financiële impact af te dekken. Op basis van de risico-inventarisatie is de minimale omvang van het weerstandsvermogen berekend op € 312.609.

In bijlage 2 is de risico inventarisatie in detail opgenomen met daarin een toelichting op de risico's, de verwachte omvang van het risico inclusief beheersmaatregelen en de risicomatrix met de detailberekening van de risico's.

7.1.3 Financiële kengetallen

Artikel 11 van het BBV is in juni 2015 gewijzigd. Hierin is bepaald dat gemeenten, provincies en gemeenschappelijke regelingen in de paragraaf Weerstandsvermogen in zowel de jaarrekening als in de meerjarenbegroting voortaan een set van vijf financiële kengetallen dienen op te nemen. Dit zijn kengetallen voor: de netto schuldquote, solvabiliteitsratio, structurele exploitatieruimte, grondexploitatie en belastingcapaciteit. De laatste twee zijn voor de Omgevingsdienst niet van toepassing.

Begroting 2018	Verloop van de kengetallen		
Kengetallen:	Verslag 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Netto schuldquote	1%	2%	-1%
Solvabiliteitsratio	21%	25%	27%
Structurele exploitatieruimte	3%	6%	6%

Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft de verhouding weer van de schuldenlast van de Omgevingsdienst ten opzichte van de eigen middelen weer. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. Dit kengetal is afhankelijk van wat er op dat moment aan openstaande vorderingen, dan wel openstaande facturen is opgenomen en wat er is binnengekomen op de bank dan wel is uitgegeven, maar nog niet betaald. Omdat de Omgevingsdienst geen langlopende schulden heeft, zal dit kengetal rond de 0 schommelen.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft de verhouding weer van het eigen vermogen ten opzichte van de totale passiva en geeft aan in welke mate de Omgevingsdienst het eigen vermogen kan inzetten voor de dekking van de schulden (in hoeverre is de Omgevingsdienst in staat aan haar financiële verplichtingen te voldoen). Onder het eigen vermogen verstaan we de algemene reserve en de overige bestemmingsreserves. Hoe hoger dit percentage, hoe groter de weerbaarheid van de organisatie. De solvabiliteit van de Omgevingsdienst zal verbeteren, omdat het weerstandsvermogen conform het reorganisatieplan meerjarig toeneemt.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte geeft antwoord op de vraag of de Omgevingsdienst voldoende structurele baten heeft om de structurele lasten te dekken. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken.

7.2 Financiering

Volgens de Wet FIDO (Wet financiering decentrale overheden) is elke gemeente of gemeenschappelijke regeling verplicht een financieringsparagraaf in haar begroting en jaarrekening op te nemen. Daarin worden de ontwikkelingen aangegeven met betrekking tot de kasgeldlimiet, de ontwikkelingen wat betreft de renterisiconorm, de verwachte toe- en/of afname van geldleningen of uitzettingen en het verdere beleid ten aanzien van de treasury.

De randvoorwaarden waarbinnen de treasury zich kan en mag bewegen wordt geformuleerd in het treasury statuut. Uiteraard valt dit binnen het wettelijke kader zoals gesteld door de Wet FIDO.

Rentevisie

De Omgevingsdienst heeft geen leningen lopen. Dit wordt ook niet verwacht.

Risicobeheer

Deze paragraaf geeft een inschatting van de risico's die de Omgevingsdienst gedurende de begroting kan lopen. Onder risico's worden verstaan koers- en valutarisico's en de risico's ten aanzien van rente.

Koers -en valutarisicobeheer

Koersrisicobeheer is het beheersen van de risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid dat de financiële activa van de organisatie in waarde verminderen door negatieve koersontwikkelingen. Op dit moment bezit de Omgevingsdienst geen derivaten en is er dus geen sprake van koersrisico.

Valutarisicobeheer is het beheersen van risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid dat op een bepaald moment de waarde van de vreemde valutastromen, uitgedrukt in eigen valuta, afwijkt van wat verwacht werd op het beslissingsmoment. Op dit moment bezit de Omgevingsdienst geen vreemde valuta, dus is er geen sprake van een valutarisico.

Renterisico's

Hieronder valt het beheersen van de risico's die voortvloeien uit de mogelijkheid dat in de toekomst de rentelasten van het vreemd vermogen hoger, respectievelijk dat de renteopbrengsten van activa lager zijn dan een bestuurlijk wenselijk geacht niveau, c.q. het in de meerjarenraming en de begroting geraamde niveau.

De Wet FIDO hanteert voor de beheersing van het renterisico de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. De wet normeert via percentages het maximale risico dat een gemeenschappelijke regeling mag lopen op de vaste (de rente risiconorm) en de vlottende schuld (de kasgeldlimiet).

Rente-risiconorm

Aangezien de Omgevingsdienst geen langlopende schulden heeft, is er geen sprake van een mogelijk risico.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet heeft tot doel de renterisico's op kortlopende (opgenomen) geldleningen te beperken. Jaarlijks wordt door het ministerie aangegeven welk bedrag een gemeente mag financieren met kortlopende geldleningen: de kasgeldlimiet. Het betreft een percentage (8,2%) van het totaal van de begroting.

Deze limiet mag gedurende het begrotingsjaar in principe niet overschreden worden. Als de kasgeldlimiet structureel wordt overschreden moet de kortlopende schuld omgezet worden in een langlopende schuld.

De toegestane kasgeldlimiet is voor 2018 als volgt bepaald:

	Bedrag/ grondslag
Begrotingstotaal (betreft de lastenkant)	€ 12.942.903
Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	8,2%
Kasgeldlimiet 2018	€ 1.061.400

Op basis van het bovenstaande wordt de kasgeldlimiet voor 2018 gesteld op € 1.061.400.

Dit betekent dat de omvang van de vlottende korte schuld minus de vlottende middelen dit bedrag niet mag overschrijden.

Bijdrage deelnemers

In 2018 blijft de wijze waarop de bijdrage van de deelnemers geïnd wordt ongewijzigd. De Omgevingsdienst stuurt voorschotnota's op basis van de vastgestelde begroting in het algemeen bestuur. De voorschotnota's zijn gebaseerd op de onderstaande percentages:

eerste kwartaal	25% van de begroting
tweede kwartaal	30% van de begroting
derde kwartaal	25% van de begroting
vierde kwartaal	20% van de begroting

Aan het einde van het jaar vindt een afrekening plaats van het eventuele meer- of minderwerk ten opzichte van de begroting en van het bedrijfsresultaat. Er wordt hierbij rekening gehouden met de minimale en maximale omvang van de algemene reserve.

7.3 Bedrijfsvoering

In de paragraaf Bedrijfsvoering staan een aantal speerpunten op het gebied van dienstverlening, verantwoording en kwaliteit voor 2018 opgenomen.

Verder verbeteren bedrijfsvoering

De focus voor 2018 ligt op het verder doorvoeren van de reorganisatie binnen de bedrijfsvoeringsafdelingen als gevolg van het reorganisatieplan P1720. Dit betreft taakstellingen op het gebied van ICT en overige materiële kosten en het verder begeleiden van bovenformatieve medewerkers naar een nieuwe werkomgeving.

Daarnaast werken wij aan de herijking van onze financiële beleidskaders en blijft het verder ontwikkelen en verbeteren van onze van de informatievoorziening naar onze klanten een belangrijk speerpunt.

Kwaliteitsmanagement

De Omgevingsdienst hecht waarde aan kwaliteit, efficiëntie, eenduidigheid en een klantgerichte werkwijze. Deze accenten zijn concreet vertaald in het kwaliteitsmanagementsysteem, gebaseerd op de zaaktypecatalogus. Dit systeem beschrijft de werkprocessen en zorgt voor een doorlopend verbeterproces van de producten en diensten van de Omgevingsdienst. Informatiemanagement is een belangrijk speerpunt voor de dienst. Daartoe heeft de dienst in 2016 een apart cluster informatiemanagement gecreëerd. Het cluster draagt zorg voor een eenduidige informatievoorziening, zorgt voor een goede vertaling van gegevens naar informatie en voert het beheer hierop uit. In 2018 bouwen we verder aan verbetering van onze dienstverlening en continue optimalisatie van onze producten.

Informatiemanagement

Informatiemanagement is meer dan voorheen een belangrijk onderwerp binnen de dienst. We verwachten in 2018 volledig digitaal te kunnen werken. Dit is niet alleen van belang in het kader van flex- en mobiel werken, het is ook noodzakelijk om in de toekomst aansluiting te krijgen bij het Digitale Stelsel Omgevingswet en om te voldoen aan de Archiefwet.

Verder gaan wij ons zakensysteem Squit in 2017 opnieuw aanbesteden, waardoor wij in 2018 werken aan de verdere implementatie van een nieuw zakensysteem.

ServiceBurO

Het ServiceburO is het centrale loket voor vragen aan de Omgevingsdienst West-Holland. Zij behandelt vragen van deelnemers, burgers en bedrijven en overheidsinstanties. Als frontoffice van de Omgevingsdienst is het ServiceburO bereikbaar via balie, telefoon, post maar ook digitaal. Wij werken continue aan een professioneel ServiceburO dat klantgericht werkt, goed bereikbaar is en de organisatie en klant optimaal bediend. Intern zijn buddy's aangewezen om medewerkers intensief te kunnen begeleiden met hun werkzaamheden. Voor bouwtaken gemeente Noordwijk is een telefonisch spreekuur beschikbaar tussen 9.00 uur en 11.00 uur waarbij vragen van inwoners op deskundige wijze beantwoord worden.

Inkoopmanagement en contractbeheer

Inkoop begeleidt alle aanbestedingstrajecten van de dienst. Het inkoopbeleid is in 2017 geactualiseerd gelet op recente wijzigingen in wet- en regelgeving. In 2018 zal dit beleid verder worden geïmplementeerd. Verder vinden jaarlijkse spend-analyses plaats en wordt gewerkt met een aanbestedingskalender voor toekomstige aanbestedingstrajecten. Speerpunt hierbij is om de professionaliteit van contractmanagement en contractbeheer te blijven borgen in de organisatie, zoals de bewaking en naleving van afspraken, die voortkomen uit de contracten.

Contractmanagement is een niet op zichzelf staande, geïsoleerde activiteit in de organisatie, maar vormt een schakel tussen andere processen. Samenwerking met verschillende disciplines zoals inkoop, jurist, budgethouder, ICT en Planning en Control is noodzakelijk. Rollen en verantwoordelijkheden ten aanzien van de uitvoering van het contract verschillen (afhankelijk van de inhoud), maar samenwerking is essentieel. Het borgen van deze onderlinge samenhang blijft in 2018 een speerpunt.

7.4 Onderhoud kapitaalgoederen

De paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen bevat op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) in ieder geval de volgende kapitaalgoederen: wegen, riolering, water, groen en gebouwen.

Voor de Omgevingsdienst is geen van deze onderdelen van toepassing. Het gebouw waar de Omgevingsdienst is gevestigd wordt gehuurd.

In bijlage 3 is een overzicht van de investeringen opgenomen. Alle investeringen boven de € 2.500 worden hierin opgenomen. Het betreft de kosten van meubilair, apparatuur, hard- en software en de verbouwingskosten van het gehuurde pand aan de Schipholweg in Leiden.

De afschrijvingstermijn van de verbouwingskosten is gelijk aan de duur van het huurcontract. Voor de overige afschrijvingstermijnen is veelal de economische levensduur als uitgangspunt genomen. Alle kosten als gevolg van de afschrijving op genoemde investeringen zijn structureel in de begroting opgenomen.

7.5 Lokale heffingen

De Omgevingsdienst is niet bevoegd om lokale heffingen op te leggen. Deze bevoegdheid ligt bij de (deelnemende) gemeenten.

7.6 Grondbeleid

Het grondbeleid omvat het gehele instrumentarium dat de gemeente ter beschikking staat om de vastgestelde ruimtelijke en deels ook economische doelstellingen te realiseren.

De Omgevingsdienst is niet bevoegd om een (eigen) grondbeleid op te stellen.

7.7 Verbonden partijen

De Omgevingsdienst heeft geen verbonden partijen.

In bijlage 5 is een tabel opgenomen voor de paragraaf verbonden partijen van de deelnemers.

8 Bijlagen

8.1 Bijlage 1 Formatieoverzicht

Afdeling	Toegestane formatie begroting 2018
Directie	1,00
Dienstverlening	34,44
Omgevingsmanagement	42,17
Toezicht & Handhaving	38,93
Totaal	116,54

8.2 Bijlage 2 Risico inventarisatie

Inventarisatie risico's

Naam risico	Omschrijving risico	Programma	Risicocategorie	Speelt vanaf
Ongedekte prijs- loonontwikkelingen niet in de indexering	In het Financieel kader is een indexatie opgenomen voor het jaar t+2. Hierdoor ontstaat het risico op ongedekte loon- en prijsontwikkelingen die plaatsvinden in het jaar t+1, omdat deze kosten pas worden gecompenseerd in het jaar t+2.	Alle	Financieel	2016
Frictiekosten	Risico voor de Omgevingsdienst dat er kosten gemaakt dienen te worden voor het laten afvloeien van personeel, zoals loopbaanbegeleiding en UWV-kosten.	Alle	Financieel	2015
Ontwikkeling in wet- en regelgeving	Wettelijke ontwikkelingen vragen om aanpassingen in de omvang van het werk of in de manier van werken	Alle	Juridisch	2015
Wensen deelnemers variëren	Te grote variëteit in wensen van deelnemers waardoor niet de gewenste en noodzakelijke efficiency kan worden bereikt.	Alle	Organisatorisch	2015
Vraag gestuurd werken	De advisering vindt plaats op basis van concrete verzoeken van de deelnemers. Het aanbod kent pieken- en dalen en stelt eisen aan de kwaliteit van de adviezen. Het risico is dat er niet voldoende geschikte capaciteit aanwezig is.	Alle	Organisatorisch	2015
Incidentele budgetten	Een deel van het structurele takenpakket komt ten laste van incidentele (project)budgetten. Zodra deze incidentele budgetten bij de gemeenten aflopen heeft de Omgevingsdienst personeel in dienst waarvoor geen dekking is.	Alle	Financieel	2015
Subsidie inkomsten	Een deel van de reguliere taken van de Omgevingsdienst zijn gedekt door subsidies. Het gaat om de volgende taken gesubsidieerd: - Externe Veiligheid - Gevelsanering - Wbb	Alle	Financieel	2015
Imago en beeldvorming	Het effect van besluitvorming bij crisis op het imago van resp. de beeldvorming over de organisatie.	Alle	Politiek / bestuurlijk	2015
Ontwikkelingen niet opgenomen in de begroting	Risico is dat we nieuwe taken of verplichtingen moeten uitvoeren waar geen dekking in de reguliere begroting is opgenomen	Alle	Financieel	2015
Inhuur van personeel	Onvoorziene ontwikkelingen in het personeelsbestand kunnen leiden tot ongedekte personeelslasten.	Alle	Personeel	2015
Rechtmatigheid	Gedragsrisico's: integriteit, fraude, misbruik van bevoegdheden, rechtmatigheid	Alle	Organisatorisch	2015

Externe onvoorziene ontwikkelingen	Wettelijke ontwikkelingen vragen om het anders inrichten van onze processen of om extra bij- of omscholing	Alle	Organisatorisch	vanaf 2016
Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen	Deze wet heeft tot gevolg dat als de Omgevingsdienst niet binnen de wettelijke (of redelijke) termijn beslist op een vergunningaanvraag, de aanvrager het bevoegd gezag in kwestie een brief (een soort ingebrekestelling) kan sturen met een aanvraag voor een dwangsom.	Alle	Juridisch	2015
Rechtsgedingen	Risico's die voortvloeien uit rechtsgedingen als gevolg van handelen van de Omgevingsdienst (reguliere taakuitvoering).	Alle	Juridisch	2015
Technische incidenten	Technische incidenten bij gebouw, ICT, administratieve organisatie, archief e.d.	Alle	Organisatorisch	2015
Robuustheid organisatie (organisatorisch)	Heeft de organisatie voldoende kritische massa om haar (wettelijke) taken te kunnen uitvoeren.	Alle	Politiek / bestuurlijk	vanaf 2016
Robuustheid organisatie (kwaliteit)	Het kunnen voldoen aan landelijke kwaliteitscriteria die het Rijk stelt aan de Omgevingsdiensten.	Alle	Politiek / bestuurlijk	vanaf 2016
Privatisering bouwtaken	Kern voor het Wetsvoorstel Kwaliteitsborging voor het bouwen is dat in de toekomst bouwpartners zelf hun kwaliteitsborging moeten regelen. Het nieuwe stelsel zal op z'n vroegst in 2018 in werking treden. De invoering van de wet kan gevolgen hebben voor de benodigde capaciteit binnen de ODWH mede afhankelijk van keuzes die gemeenten moeten maken.	Reguleren	Politiek / bestuurlijk	vanaf 2018
Bezuiniging huisvestingslasten	In de meerjarenbegroting is een verlaging opgenomen van de huisvestingskosten (vanaf 2020) doordat 1 tot 1,5 verdieping wordt afgestoten. Een randvoorwaarde de implementatie van het dynamisch samenwerken en de bijhorende verbouwing en het risico betaamt dat de openstaande ruimte niet tijdig wordt verhuurd	Alle	Financieel	vanaf 2020

Risico impact en bepaling hoogte weerstandsvermogen

Naam risico	Verwachte omvang	Maximale omvang	Str./ Incid.	Bruto verwachte omvang	Structureel effect maatregelen	Netto verwachte omvang	Risico-score omvang	Risico-score waarschijnlijkheid	Kans	Risico-score impact	Impact
Ongedekte prijs-loonontwikkelingen niet in de indexering*	85.250	220.000	I	85.250	-55.000	30.250	1	6	95%	6	54.601
Frictiekosten	350.000	1.692.760	I	350.000	-300.000	50.000	2	2	10%	4	9.500
Wensen deelnemers variëren	52.500	140.000	I	52.500	-	52.500	2	4	75%	8	74.813
Vraag gestuurd werken	35.000	70.000	I	35.000	-	35.000	1	3	25%	3	16.625
Incidentele budgetten	35.000	70.000	I	35.000	-	35.000	1	3	25%	3	16.625
Subsidie inkomsten	35.000	70.000	I	35.000	-	35.000	1	3	25%	3	16.625
Inhuur van personeel	50.000	150.000	I	50.000	-	50.000	2	4	75%	8	71.250
Externe onvoorziene ontwikkelingen	60.675	121.350	I	60.675	-	60.675	2	3	25%	6	28.821
Technische incidenten	50.000	100.000	I	50.000	-	50.000	2	3	25%	6	23.750
Totaal omvang en impact risico's	753.425	2.634.110		753.425	-355.000	398.425					312.609

* De kans dat dit risico zich voordoet is zeer reëel, gelet op het feit dat we voor de indexering het financieel kader Hollands Midden gebruiken, conform het besluit van het algemeen bestuur (kadernota 2016).

In bovenstaande tabel is de financiële impact van de risico's berekend op basis van de verwachte omvang van het risico. Daarin is rekening gehouden met de kans waarmee het risico zich voor (gaat) doen, alsmede de zekerheidsfactor. Bij de berekening van de impact is gebruikt gemaakt van de risicomatrix zoals beschreven in de nota weerstandsvermogen. Daarbij zijn de volgende grenzen in omvang en waarschijnlijkheid vastgesteld:

Risicoscore omvang (of verwachtingswaarde) gebaseerd op de netto verwachte omvang van het risico.

Score	Verwachtingswaarde van het risico
1	< € 50.000
2	≥ € 50.000 en < € 100.000
3	≥ € 100.000 en < € 250.000
4	≥ € 250.000 en < € 500.000
5	≥ € 500.000

Risicoscore waarschijnlijkheid (de kans dat een risico zich daadwerkelijk voordoet).

Score	Risicoscore	Kans
1	< 5%	5%
2	< 10%	10%
3	< 25%	25%
4	< 75%	75%
5	< 90%	90%
6	> 90%	95%

Beheersmaatregelen met structureel effect

Om de financiële impact van de risico's te bepalen moet rekening worden gehouden met de structurele effecten van beheersmaatregelen die zijn getroffen om het risico te verminderen, over te dragen of te vermijden.

In onderstaande tabel staat per geïdentificeerd risico aangegeven welke aanpak is gekozen en welk (structureel) effect de aanpak heeft. De genoemde bedragen maken onderdeel uit van de risico impact berekening uit de vorige paragraaf.

Naam risico	Gekozen aanpak	Toelichting gekozen aanpak	Effect maatregelen	Structureel effect maatregelen
Ongedekte prijs- loonontwikkelingen niet in de indexering	Verminderen	Indexering uit de brief van het bestuurlijk overleg leidt tot (aanvullende) bestuurlijke besluiten om te bezuinigen of taken te heroverwegen (inclusief daarmee samenhangende bezuinigings- en frictiekosten).	-55.000	-55.000
Frictiekosten	Overdragen	In de financieringssystematiek, zoals opgenomen in de Nota Planning en Control 2014 - 2017, zijn afspraken gemaakt over het vastleggen en inzichtelijk maken van de risico's voor bezuinigings- en frictiekosten en de bijdragen die de deelnemers hierin hebben.	-300.000	-300.000
Ontwikkeling in wet- en regelgeving	Vermijden	Volgen ontwikkelingen in wet- en regelgeving en over de effecten afspraken maken met de individuele deelnemers en het bestuur.	0	0

Wensen deelnemers variëren	Accepteren	Deelnemers worden scherp gehouden aan de standaardafspraken zoals vastgelegd in de PDC en ZTC en de werkplannen met bijbehorende KPI's. Maatwerkverzoeken leveren meerkosten op voor betreffende deelnemer.	0	0
Vraag gestuurd werken	Accepteren	Met deelnemers monitoren van het werkaanbod, zodat een capaciteitsplanning gemaakt kan worden (incl. evt. inhuur). Tevredenheid deelnemer meten over uitgebrachte adviezen	0	0
Incidentele budgetten	Overdragen	Per jaar afspraken maken met de gemeente en zo nodig bezuinigingsmaatregelen treffen. Deel van de formatie als flexibele schil inzetten	0	0
Subsidie inkomsten	Overdragen	De subsidiegelden worden zowel ingezet voor de financiering van materiële kosten en van formatieplaatsen (d.m.v. inhuur).	0	0
Imago en beeldvorming	Vermijden	Risicomanagement helpt bij het borgen b van de Veiligheid in/van de leefomgeving is/wordt. Anders gezegd: Wat wordt de buitenwereld beter van het optreden van de Omgevingsdienst? De externe focus kan vorm krijgen door een goede informatievoorziening.	0	0
Ontwikkelingen niet opgenomen in de begroting	Vermijden	Deze taken worden behandeld in hoofdstuk 7 Ontwikkelingen NIET in de begroting. In de loop van het jaar worden hierover met de gemeenten afspraken gemaakt.	0	0
Inhuur van personeel	Accepteren	Door het management wordt besloten over de inhuur van personeel (tegen een tarief dat sterk kan variëren ten opzichte van het uurtarief van de Omgevingsdienst) of de inzet van vast personeel.	0	0
Rechtmatigheid	Vermijden	Een goede inrichting van de administratieve organisatie en interne controle op basis van een intern controle- en auditplan.	0	0
Externe onvoorziene ontwikkelingen	Accepteren	In voorkomend geval wordt een beroep gedaan op de beschikbare weerstandscapaciteit (algemene reserve) of wordt een beroep op de deelnemers gedaan.	0	0
Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen	Accepteren	Termijnen om te beslissen worden nauwlettend bewaakt. Het in 2014 ingerichte Serviceburo vervult daarbij een belangrijke rol.	0	0
Rechtsgedingen	Overdragen	Hiervoor is een verzekering voor rechtsbijstand en aansprakelijkheid afgesloten met een daarbij gebruikelijke dekking.	0	0
Technische incidenten	Accepteren	Deels worden deze gedekt door een verzekering en in voorkomend geval wordt een beroep gedaan op de beschikbare weerstandscapaciteit (algemene reserve).	0	0
Robuustheid organisatie (organisatorisch)	Verminderen	Door meerdere bewegingen in de omzet van de dienst staat de robuustheid van de organisatie onder druk, zoals al aangegeven in het rapport van Seinstra vd Laar. Het gaat om bewegingen als: de uittreding van Alphen aan den Rijn, de overdracht van de provinciale taken in Alphen aan den Rijn, 2% volumekorting provincie en het uitvoeren van alle bouwtaken voor Noordwijk	pm	pm

Robuustheid organisatie (kwaliteit)	Verminderen	Door de genoemde bewegingen is het ook de vraag in hoeverre de landelijke kwaliteitscriteria van het Rijk nog worden gehaald.	pm	pm
Privatisering bouwtaken	Accepteren	Uit een impact analyse van de vereniging BWT die de ODWH heeft uitgevoerd blijkt vooralsnog dat eventuele aanpassingen van de capaciteit kunnen worden opgevangen binnen de huidige formatie.	pm	pm
Bezuiniging huisvestingslasten	Vermijden		0	0

8.3 Bijlage 3 Staat van investeringen

Investering	Aanschaf- waarde begin	Vermeer- deringen	Vermeer- deringen	Aanschaf- waarde einde	Cumulatieve afschrijving begin	Boek- waarde begin	Afschrij- ving	Boek- waarde einde	Afschrij- ving	Boek- waarde einde	Afschrij- ving	Boek- waarde einde	Afschrij- ving	Boek- waarde einde	Afschrij- ving	Boek- waarde einde
	2017	2017	2018	2018	2017	2017	2017	2017	2018	2018	2019	2019	2020	2020	2021	2021
Verbouwingen	2.397.356	0	0	2.397.356	1.187.868	1.209.488	141.230	1.068.258	133.896	934.362	133.896	800.466	133.896	666.570	133.896	532.674
Verbouwing Schipholweg	609.039	0	0	609.039	537.874	71.165	12.582	58.583	7.003	51.580	7.003	44.577	7.003	37.574	7.003	30.570
Verbouwing Omgevingsdienst	1.788.317	0	0	1.788.317	649.994	1.138.323	128.648	1.009.675	126.893	882.782	126.893	755.889	126.893	628.997	126.893	502.104
Inventaris	356.640	200.000	25.000	581.640	282.228	74.412	46.926	227.486	64.685	187.801	49.646	138.154	48.391	89.763	44.471	45.293
Meubilair en inventaris	356.640	200.000	25.000	581.640	282.228	74.412	46.926	227.486	64.685	187.801	49.646	138.154	48.391	89.763	44.471	45.293
Automatisering en apparatuur	992.934	235.000	135.000	1.362.934	526.026	466.909	240.040	461.492	238.161	358.302	236.896	121.406	161.497	-40.091	34.909	-75.000
Automatisering/ICT	926.473	225.000	125.000	1.276.473	467.459	459.014	232.584	451.053	231.534	344.491	229.752	114.739	156.497	-41.757	33.243	-75.000
Geluidsapparatuur	66.462	10.000	10.000	86.462	58.567	7.895	7.456	10.438	6.627	13.811	7.145	6.667	5.000	1.667	1.667	0
Overig	6.266	0	0	6.266	5.751	515	442	73	73	0	0	0	0	0	0	0
Fietsplan	6.266	0	0	6.266	5.751	515	442	73	73	0	0	0	0	0	0	0
Bodemkwaliteitskaarten	178.240	0	0	178.240	162.979	15.261	11.719	3.542	3.542	0	0	0	0	0	0	0
Bodemkwaliteitskaarten	178.240	0	0	178.240	162.979	15.261	11.719	3.542	3.542	0	0	0	0	0	0	0
Totaal activa en investeringen	3.931.436	435.000	160.000	4.526.436	2.164.852	1.766.584	440.357	1.760.850	440.357	1.480.465	420.439	1.060.027	343.784	716.243	213.276	502.967

8.4 Bijlage 4 Meerjarenbeeld reserves en voorzieningen

In onderstaande tabel zijn de toevoegingen en onttrekkingen aan de algemene reserve en de bestemmingsreserve opgenomen voor de periode 2018-2021. De in de tabel opgenomen resultaatbestemming voor 2016 is conform de concept jaarrekening 2016.

Deelnemer	1 januari 2016	Mutatie 2016	1 januari 2017	Mutatie 2017	1 januari 2018	Mutatie 2018	1 januari 2019	Mutatie 2019	1 januari 2020	Mutatie 2020	1 januari 2021	Mutatie 2021	1 januari 2021
Algemene reserve	328.923	-265.069	63.854	2.306	66.160	273.306	339.467	245.323	584.790	366.429	951.220	233.076	1.184.296
- Resultaat boekjaar (*)	0	-267.029								0		0	
- Uitbreiding Voorschoten		1.960											
- Noordwijkerhout				2.306		2.306		2.306		2.306		2.306	
- Opbouw weerstandsvermogen						271.000		243.017		90.983			
- Nog te bestemmen resultaat P1720										273.140		230.770	
Bestemmingsreserves	2.474.969	-874.069	1.600.900	-486.037	1.114.863	-466.387	648.477	-302.816	345.660	-165.660	180.000	-30.000	150.000
- Reserve afschrijvingskosten verbouwing	330.000	-30.000	300.000	-30.000	270.000	-30.000	240.000	-30.000	210.000	-30.000	180.000	-30.000	150.000
- Reserve IKB	344.969	-344.969	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Reserve frictiekosten Alphen aan den Rijn	1.800.000	-499.100	1.300.900	-456.037	844.863	-436.387	408.477	-272.816	135.660	-135.660	0	0	0
Totaal	2.803.892	-1.139.138	1.664.754	-483.730	1.181.024	739.693	987.943	-57.493	930.451	200.770	1.131.220	203.076	1.334.296

Toelichting

Het voorlopig exploitatieresultaat 2016 is toegevoegd aan de algemene reserve. De bestemmingsreserve ter dekking van een deel van de afschrijvingskosten van de verbouwing van de Schipholweg in 2012 blijft gehandhaafd. De bestemmingsreserve voor de invoering van het IKB is in 2016 vrijgefallen en vanaf 2017 niet meer opgenomen.

Voor de uittreding van Alphen aan den Rijn is in de jaarrekening 2015 een voorstel opgenomen om een bedrag van € 1.800.000 voor frictiekosten uittreding gemeente Alphen aan den Rijn toe te voegen aan de bestemmingsreserves. De geplande onttrekking in 2017 t/m 2021 is geactualiseerd naar de laatste verwachte omvang van de frictiekosten in die jaren en ziet er als volgt uit:

	1 januari 2017	Mutatie 2017	1 januari 2018	Mutatie 2018	1 januari 2019	Mutatie 2019	1 januari 2020	Mutatie 2020	31 dec 2020
Bestemmingsreserve frictie Alphen	1.300.900	-456.037	844.863	-436.387	408.476	-272.816	135.660	-135.660	0
- Personele frictiekosten	230.436	-146.660	83.776	-83.776	0				0
- Leegstand pand Schipholweg	556.905	-109.176	447.730	-177.753	269.977	-134.317	135.660	-135.660	0
- Overige frictiekosten	513.558	-200.201	313.357	-174.857	138.499	-138.499	0		0
Totaal	1.300.900	-456.037	844.863	-436.387	408.476	-272.816	135.660	-135.660	0

Bijlage 5 Informatie verbonden partijen

De gegevens in deze bijlage is bestemd voor de paragraaf verbonden partijen van de deelnemers.

Informatie voor verbonden partijen	
A. Naam en de gevestigde plaats	Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland, gevestigd te Leiden.
B. Het openbaar belang dat op deze wijze behartigd wordt	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de belangen van de deelnemers op het gebied van omgeving en milieu, met name ter behartiging van het gemeentelijk belang van de beleidsontwikkeling op het gebied van omgeving en milieu, alsmede gericht op een efficiënte en doelmatige uitvoering van de gemeentelijke en provinciale taken en bevoegdheden als bedoeld in artikel 6, eerste lid van de Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst West-Holland.
C. Het belang dat de provincie onderscheidenlijk de gemeente in de verbonden partij heeft aan het begin en de verwachte omvang aan het einde van het begrotingsjaar	De stemverhouding (het belang) 2017 is gebaseerd op de initiële begroting 2017 vastgesteld door het algemeen bestuur in de vergadering van 4 juli 2016. Het overzicht stemverhouding 2017 is te zien op de volgende pagina.
D. De verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar	Eigen vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar: 1-1-2018: € 1.181.024 31-12-2018 € 987.943
	Vreemd vermogen verbonden partij aan het begin en einde van het begrotingsjaar: 1-1-2018: € 6.144.322 31-12-2018 € 5.268.652
E. De verwachte omvang van het financiële resultaat van de Omgevingsdienst in het begrotingsjaar	Het verwachte resultaat voor begrotingsjaar 2018 bedraagt € 0.

Stemverhouding 2017

Deelnemer	Stemverhouding 2017	Stemverhouding 2017 in %	Stemverhouding 2016 in %
Hillegom	16	5%	5%
Kaag en Braassem	22	7%	7%
Katwijk	10	3%	3%
Leiden	72	21%	23%
Leiderdorp	16	5%	4%
Lisse	16	5%	5%
Nieuwkoop	22	7%	7%
Noordwijk	46	14%	8%
Oegstgeest	12	4%	4%
Teylingen	20	6%	6%
Voorschoten	8	2%	0%
Zoeterwoude	12	4%	4%
Provincie Zuid-Holland	64	19%	23%
Totaal	336	100%	100%

Bijlage 6 Omzetverdeling taken

Verdeling omzet naar programmataken en VPB taken

Omschrijving	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Programmataken	€ 12.489.346	€ 12.296.745	€ 12.116.229	€ 12.306.653	€ 12.306.653
Niet wettelijke taken (VPB plichtig)	€ 187.627	€ 192.602	€ 192.602	€ 192.602	€ 192.602
Totaal inkomsten:	€ 12.676.974	€ 12.489.346	€ 12.308.830	€ 12.499.254	€ 12.499.254

Programmataken	98,5%	98,5%	98,4%	98,5%	98,5%
Niet wettelijke taken (VPB plichtig)	1,5%	1,5%	1,6%	1,5%	1,5%
Totaal inkomsten:	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bijlage 7 Taakveldoverzicht 2018

	Begroting 2018
Lasten	
taakveld Milieu beheer	€ 7.917.134
taakveld Wonen en Bouwen	€ 704.691
Taakveld overhead	€ 4.060.603
Totaal uitgaven	€ 12.682.428
Baten	
Bijdrage taakveld Milieu	€ 11.488.463
Bijdrage taakveld Wonen en Bouw	€ 969.884
baten overhead	€ 31.000
Totaal inkomsten	€ 12.489.347
Saldo voor bestemming	€ -193.081
Bestemming resultaat	
Storting in reserves	€ -273.306
Onttrekking uit reserves	€ 466.387
Nog te bestemmen	€ -
Saldo na bestemming	€ -